

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**K psychologické charakteristice oběti stalkingu
To psychological characteristic of stalking victim**

Bakalářská diplomová práce

Autor:	Mgr. Iveta Lukšíčková
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Zdeněk Vtípil
Studijní program:	B7701/Psychologie
Studijní obor:	Psychologie

Olomouc
2016

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „K psychologické charakteristice oběti stalkingu“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 15.4.2016

Podpis

Poděkování

Tímto děkuji svému vedoucímu práce, panu doc. PhDr. Zdeňku Vtípilovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost, jenž mi při zpracování bakalářské práce poskytoval.

Dále děkuji všem ženám, které se laskavě zúčastnily mého výzkumu, za jejich ochotu. Rovněž děkuji své rodině za trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	5
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1	K sociálně patologickým jevům v české společnosti.....	6
2	Agresivita a příčiny jejího vzniku.....	9
2.1	Definice agrese.....	9
2.2	Příčiny agrese.....	10
2.2.1	Biologické determinanty agrese.....	11
2.2.2	Prostředí jako determinant agrese.....	11
2.2.3	Psychologické determinanty agrese.....	12
2.3	Druhy agresivního chování.....	13
2.4	Některé další psychologické aspekty agresivity.....	14
3	Legislativní podpora obětí nebezpečného pronásledování.....	18
3.1	Zákon o obětech trestných činů.....	21
4	Stalking z forenzně psychologického hlediska.....	23
4.1	Stalking jako specifická forma vztahového násilí.....	25
4.1.1	Kyberstalking.....	26
4.1.2	Ex- partner stalking.....	27
4.2	Pachatel stalkingu.....	29
4.2.1	Motivace pachatele.....	29
4.2.2	Typologie pronásledovatelů.....	30
4.3	Oběť stalkingu.....	33
4.3.1	Psychické a jiné následky pro oběť stalkingu.....	33
4.3.2	Viktimizace u oběti stalkingu.....	36
4.3.3	Možnosti pomoci a podpory oběti stalkingu.....	38
4.4	Přehled vybraných výzkumů.....	39

EMPIRICKÁ ČÁST

5	Metodologický rámec práce.....	42
5.1	Výzkumný problém, cíle práce, výzkumné otázky.....	42
5.2	Metoda výzkumného šetření a získávání dat.....	43
5.3	Výzkumný soubor.....	43
5.4	Etické problémy a způsob jejich řešení.....	44

6	Analýza dat a jejich interpretace	45
6.1	Základní výstupy	45
6.2	Výsledné kategorie	49
6.2.1	Kategorie č. 1: Počátek pronásledování	49
6.2.2	Kategorie č. 2: Způsob pronásledování	51
6.2.3	Kategorie č. 3: Psychické důsledky	52
6.2.4	Kategorie č. 4: Sociální důsledky	53
6.2.5	Kategorie č. 5: Vztahy	54
6.2.6	Kategorie č. 6: Pomoc a podpora	56
6.2.7	Kategorie č. 7: Ukončení pronásledování	57
6.3	K výzkumným otázkám	58
7	Diskuze	61
8	Závěry	65
	Souhrn	67
	Seznam použitých zdrojů a literatury	70
	Přílohy	

Úvod

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou stalkingu nebo-li nebezpečného pronásledování. Chápe ho jako problém vztahový, jak vyplývá z řady odborné literatury, proto je jedna z kapitol věnována agresivitě a agresivnímu chování. V širším pojetí je rovněž stalking zasazen do kontextu sociálně patologických jevů. Bakalářská práce se zabývá nebezpečným pronásledováním s zaměřením na jeho oběť. Cílem práce je tak ověřit, jaké jsou hlavní dopady na oběť nebezpečného pronásledování, jak se prožitá zkušenost dotýká různých oblastí života oběti, psychických stavů, procesů, ale také sociálních vztahů oběti. Empirická část pracuje s informacemi získanými prostřednictvím rozhovorů od šesti žen, které v minulosti pronásledováním prošly. A to jednak těch, které prožily pronásledování bývalým partnerem a také těch, které pronásledoval jiný muž z jejich okolí. V tomto směru je dílčím cílem tedy také zjistit, jak a zda-li vůbec, se rozdílnost pronásledovatele na následcích zanechaných na oběti podílí.

Můj zájem o problematiku stalkingu vychází částečně z mnou zpracované diplomové práce na téma Stalking v kontextu partnerského násilí. V této práci jsem se výzkumně zaměřila na poznatky týkající se vlivu současné společnosti na nebezpečné pronásledování. Participanty výzkumu byli odborníci, kteří působí v oblasti stalkingu, či se s oběťmi pronásledování setkávají v rámci svého povolání. V této práci bych tak chtěla na svou diplomovou práci navázat a oblast poznání rozšířit o informace získané přímo od osob, kterých se pronásledování dotýká nejintenzivněji.

Od doby, kdy jsem se tématem zabývala v minulosti, se změnila řada okolností. Již pár let platí tzv. antistalkingová právní úprava, která byla v té době relativně čerstvá, ale především vešel v platnost zákon o obětech trestných činů. Hlediskem zájmu této práce je mimo jiné zjistit, jak se tento zákon v praxi pro oběti stalkingu může osvědčit. I když si troufám tvrdit, že téma nebezpečného pronásledování je již jen málokomu, i z řad běžné populace, neznámé, stále se domnívám, že je velký prostor na výzkumném poli tohoto fenoménu. Když posoudím dostupnost literatury a ostatních zdrojů poznání, oproti zpracování předešlé práce, musím konstatovat, že pramenů zejména v českých podmínkách příliš nepřišlo. Domnívám se, že by si téma nebezpečného pronásledování zasluhovalo větší pozornosti a širší informovanosti, jak potvrdily i zkušenosti žen zúčastněných tohoto výzkumu. Ráda bych tak alespoň „malou troškou do mlýna“ přispěla i já.

TEORETICKÁ ČÁST

1 K sociálně patologickým jevům v české společnosti

Sociální patologie jsou předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín, včetně biologie, kriminologie, psychologie nebo sociologie. Jedná se o společensky nežádoucí, chorobné jevy vyskytující se ve společnosti. V jiném smyslu se jedná o samostatnou vědní disciplínu. V současnosti patří sociální patologie do systému sociologických věd jako odvětví sociologie. Vědnímu oboru se dostává v dnešní, postmoderní době, větší pozornosti v souvislosti s tím, že ona doba nepřináší jen pokrok, ale i určitá rizika. Dle Ondrejko (2000) jsou sociálně patologické jevy odvozené od tzv. normality společnosti, tedy od standardizovaného, očekávaného a vyžadovaného chování. Autorem pojmu je Herbert Spencer, kterému však bylo připisováno příliš biologické směřování, což mohlo také přispět k častému nahrazování výrazu patologie za výraz deviace. Některé dnešní pohledy na vědu však chápou sociálně patologické, tedy delikventní, chování jako součást chování deviantního (Kraus, Hroncová, 2007). Pro účely této práce je termín sociálně patologické jevy chápán jako zaštiťující pro jednání delikventní i deviantní.

Ve vztahu k sociálním normám člení Ondrejko (2000, 9) sociální chování následovně:

1. *konformní sociální chování*, které je v souladu s normami společnosti
2. *nekonformní*, nápadné, provokující sociální chování, které je v rámci tolerančního limitu, ještě společensky akceptovatelné
3. *deviantní*, odchýlené od normy, dále členěné na:
 - disociální,
 - asociální a antisociální,
 - delikventní,
 - kriminální.

Každá společnost si tvoří vlastní normy chování i sankce za jejich nedodržení. Napříč národnostmi i historií je typická diferenciací právních i mravních norem. Ondrejko (2000) uvádí, že na přelomu 19. a 20. století byly za sociálně patologické jevy považovány: sebevražednost, alkoholismus, homosexualita, prostituce rozvodovost aj.

V současné době mezi tyto jevy přibýly další, které jdou ruku v ruce s postmoderní společností. Můžeme uvést drogové závislosti, násilí a agresivitu nebo patologii rodiny.

V současnosti Kraus a Hroncová (2007) vymezují dvě skupiny jevů, a to:

a/ sociálně patologické jevy, kam patří již zmiňované závislosti, včetně patologického hráčství a sekty, dále sebevražednost, rasismus, agresivita, šikana, prostituce, patologie rodiny, kriminalita a delikvence,

b/ nežádoucí společenské jevy a sociální problémy, mezi které řadíme chudobu, nezaměstnanost, dopravní nehodovost a jiné.

Při zkoumání sociálních patologií vyvstává otázka příčin jejich vzniku. Jelikož bylo sociálně deviantní chování v historii vědeckého bádání předmětem pozornosti řady vědních oborů, setkáváme se s řadou jednofaktorových teorií. Ať už podložených biologickými, sociologickými či psychologickými poznatky. Aktuální věda však dává přednost spíše polyetiologickým teoriím, kdy je pro vznik deviantního chování zdůrazňována kombinace příčin bio- psycho- sociálních. Na jedné straně tedy osobnostních a genetických dispozic jako endogenních příčin, na druhé straně těch exogenních, mezi které patří prostředí rodiny, školy, vrstevníků a jiných sociálních skupin. V současné době zastávají nezanedbatelnou pozici média. Kraus s Hroncovou (2007) přikládají význam i lokálnímu prostředí a charakteru celospolečenského klimatu.

Zajímavou úvahu v tomto smyslu rozvíjí Novotný (2006), který sociálně patologické chování zobecňuje pod termín proviňování, jejichž příčinu spatřuje zejména v patologickém zúžení nebo vymizení některých hodnot, což způsobuje poruchy chování a delikvence. Hovoří dále o tom, že zdánlivě banální proviňování, jako opilství nebo nemravnost, tvoří jakousi základnu pro závažnější delikty. Tyto delikty tvoří základ pyramidy, na jejímž vrcholu najdeme ty nezávažnější zločiny. Základ pro tato vážná provinění Novotný nalézá v relativních maličkostech. U zrodu tak může stát obava z komunikace, neochota o něco požádat, neschopnost vyjádřit emoce jako je vztek, lítost nebo soucit, absence potřeby prokázat vstřícnost, účast či spolehlivost, což následně vyvolává potřebu klamat, lhát nebo jednat agresivně.

Tento přístup, který pracuje s rizikovou komunikací, podporuje i teorie Mühlpachra (2008), a to teorie Patologické Interpersonální Komunikace (PIK), kterou autor podkládá třemi faktory: dlouhodobou patologickou interpersonální komunikací, nenalezením adekvátní identity (myšleno ve vztahu k dítěti), třetím faktorem patologické triády je pak systém sociálně patologických vlivů nejružnější kvality. Do této skupiny se řadí např.

dysfunkce rodiny, nedostatek volnočasových aktivit, vliv masmédií a celkový životní styl s atributy postmoderní společnosti. I Mühlbacher svou teorií podporuje multidisciplinárnost etiologie příčin sociální patologie.

Výše popsané přístupy a příčiny vzniku sociálně patologického chování korespondují i s českou společností. V našich podmínkách se setkáváme se všemi uvedenými druhy patologického chování. Tyto projevy se i v naší zemi dostávají do hledáčku širokého spektra odborníků, ať už z oblasti psychologie, sociologie, sociální práce nebo kriminologie. Společnost se snaží statečně s těmito patologiemi bojovat na úrovni prevence či následné terapie. Žádná společnost nikdy stoprocentně ani efektivní prevencí nezamezí vzniku sociálně patologických jevů, ani deviantnímu jednání. A jak uvádí Kraus a Hroncová (2007), tvrdé potírání a striktní zákazy se v minulosti neosvědčily (např. prohibice v USA v letech 1920-1933), zbývá tedy náprava a zmírňování důsledků sociálně patologického jednání.

2 Agresivita a příčiny jejího vzniku

Jedním ze sociálně patologického jednání je agresivita. Základní vzorce chování poskytuje člověku rodina. Čemu se tedy dítě naučí, je určováno působením rodiny. Rodina uspokojuje dítěti biologické i psychické potřeby, plní potřebu bezpečí a trvalého citového vztahu. Tento proces je obecně nazýván socializací. Pro dítě jsou rodiče těmi nejdůležitějšími bytostmi a právě oni primárně ovlivňují, kdo z dítěte vyroste. Tuto myšlenku podporuje teorie, která uvádí, že rané biosociální interakce pravděpodobně odrážejí naučené agresivní chování. V některých případech dítěti nejsou plně saturovány jeho základní potřeby, nebo je jejich plnění nedostatečné. S agresivitou se tak setkává v nejranější fázi svého života (Atkinsonová, Atkinson, Smith, Bem, Nolen- Hoeksema, 2003). Důvodů může být několik. Mühlpachr (2008) hovoří o vlastní negativní zkušenosti rodičů z dětství, negativním vztahu rodičů k sobě navzájem, okolnostech, za nichž došlo k početí, osobnostních dispozicích pečovatele či sociokulturních podmínkách, ve kterých rodina žije. Toto jsou příčiny na straně rodičů. K příčinám na straně dítěte, pro které se dítě stává objektem násilí, se může řadit fakt, že se jedná o dítě s různými typy postižení, dítě bezmocné, nechtěné či jiné nenaplnující představy rodičů.

2.1 Definice agrese

Možností jak definovat agresi, potažmo agresivitu, je značné množství a každý z autorů, který se tímto fenoménem zabývá, se ubírá vlastním směrem. Někteří autoři ji definují obecněji, jiní ji uchopují podle ohniska svého zájmu a teorie, ke které se hlásí. Agrese zahrnuje velkou škálu projevů.

Čermák (1998) ji chápe jako násilné narušení práv jiného člověka, jako ofenzivní jednání, v neposlední řadě i jako asertivní jednání. Uvádí, že v některých případech je agrese vysvětlována pomocí agresivního pudu, kterému bývá přisuzována odpovědnost za širokou škálu chování, ne vždy nutně agresivního.

Vágnerová (2012) definuje agresivní chování jako porušení sociálních norem, které omezuje práva a poškozuje živé bytosti či neživé objekty. Vágnerová také vysvětluje rozdílnost pojmů *agrese* a *agresivita*. Pojmem *agresivita* vysvětluje tendenci k násilnému

způsobu reakcí. Reálným projevem takového chování, který mívá charakter násilí, je agrese.

Dle další teorie je agrese útočné či výbojné jednání, projev nepřátelství vůči určitému objektu nebo úmyslný útok na překážku, která stojí v cestě k uspokojení vlastní potřeby (Hartl a Hartlová, 2004). Titíž autoři vysvětlují pojem agresivita jako útočnost nebo tendenci k hrozbě. V každém případě se různí autoři shodují při rozlišení těchto dvou termínů.

Další pohled na agresi nabízí Höschl, Libiger a Švestka (2002), kteří kromě výše uvedených dvou klíčových pojmů hovoří při definici agrese ještě o *násilí* a *hostilitě*. Pojmu agrese používají k popisu chování lidí i zvířat. Dle jejich výkladu je agresivní chování pozorovatelné v epizodách, které jsou typické jasným začátkem i koncem a trvají krátce. Termín násilí označují za pojem, který může být zaměňován za agresi, jeho použití je však typické pro interakci mezi lidmi. Termín agrese odkazuje k použití spíše do zoologických věd, zatímco pojem násilí nachází využití v sociologii, kriminologii a politice.

Hostilita je dle autorů pojmem s mnoha významy. Používá se k označení nepřátelských postojů, ve výzkumném kontextu bývá měřena posuzovanými škálami nebo testy. S tímto termínem koresponduje pojem patologická agrese, který používá Koukolík (2010) v synonymu s násilným chováním, které směřuje k poškození či zabití objektu.

Jiné pojetí agrese nabízí Storr (1968; in Čermák, 1998), který o jedné z jejích forem smýšlí v pozitivním smyslu a to v případech, kdy agresi chápeme jako komponentu normálního chování, která slouží k ochraně člověka jako jedince v situacích k překonání ohrožení fyzické či psychické integrity.

2.2 Příčiny agrese

Sklon k agresivitě bývá dle řady odborníků podmíněn multifaktoriálně, znamená to, že vznik agrese závisí na kumulaci více vlivů. Vágnerová (2012) hovoří o vrozených dispozicích, získaných zkušenostech i aktuálních podnětech. O těchto faktorech zároveň uvažuje jako o dílčích, které zvyšují riziko agresivního způsobu reagování. Jednotlivé vlivy popíše pouze stručně pro přehlednost, neboť dokreslují problematiku agrese, ale nejsou nosným tématem této práce.

2.2.1 Biologické determinanty agrese

I přes to, že biologickou podmíněnost agrese nelze popřít, většina badatelů, kteří orientovali své výzkumy do biologie, své nálezy ochotně propojuje s psychologickými, sociálními i kulturními interpretacemi (Čermák, 1998).

Mezi biologické faktory Vágnerová (2012) řadí dědičnost a biologické předpoklady související s poškozením centrální nervové soustavy a dysfunkcí serotoninergního systému. V souvislosti s hormonálním systémem Vágnerová zmiňuje vyšší sklon k agresivitě u mužů, který souvisí s vysokou hladinou testosteronu u mužské části populace. Přesto však Atkinsonová et al. (2003) upozorňuje, že ve studiích vychází spojení mezi testosteronem a agresí jako slabé, a je potřeba hledat další determinanty agrese.

Obdobnou klasifikaci nalézáme u Čermáka (1998), který do biologických vlivů řadí hereditu, chromozomální poruchy a hormonální příčiny. Höschl, Libiger a Švestka (2002) doplňují, že s experimentálně navozenou hostilitou u normálních osob koreluje i hladina adrenalinu a noradrenalinu. Je obecně prokázáno, že při kontrole a inhibici agresivního chování má svou úlohu prefrontální kůra. Stejně tak, že agresivitu ovlivňuje i dysfunkce části limbického systému, zejména amygdaly a hipokampu.

Tak jako Vágnerová nezapomíná na možnou podmíněnost agrese u mužů díky přítomnosti testosteronu, Čermák zmiňuje hormonální výkyvy a častější náchylnost k agresii související s premenstruálním syndromem u žen. Význam také připisuje neurofyzilogickým mechanismům. Dále zmiňuje tzv. Moyerův efekt fyziologie agrese, dle kterého je předpoklad, že fyziologické zdroje agrese jsou spojeny s mnoha vzájemně provázanými různými druhy chování (Moyer, 1976; in Čermák, 1998).

2.2.2 Prostředí jako determinant agrese

Významná role při vzniku agrese je připisována sociálnímu prostředí jedince. Jak jsem již zmínila v úvodu této kapitoly, bezesporu nejvýznamnější primární skupinou, se kterou se člověk v raných fázích svého života setkává, je rodina. Tendenci k agresivitě ovlivňují již primární zkušenosti, např. pozitivní posilování agresivních projevů dítěte (Vágnerová, 2012). Nástrojem, jakým tyto zkušenosti získáváme, je právě učení. Teorie sociálního učení se zabývá sociálními interakcemi mezi lidmi. Zaměřuje se na vzorce chování, které lidé vytvářejí jako odpověď na změny prostředí. Dle Atkinsonové et al.

(2003) si lidé vybírají úspěšnější vzorce chování. Autorka poukazuje na řadu studií, kdy agrese u dětí byla fixována nápodobou dospělých a řadu těch, které se zabývaly zpevňováním agrese.

Jaké způsoby chování jsou člověku akceptovatelné, záleží na hodnotovém a normativním systému společnosti, či **sociální skupiny**. Ty se mohou u různých skupin lišit, stejně tak jako různá míra tolerance násilného chování. U členů skupiny pak posiluje agresivní chování zejména schválení autoritou či vůdcem. Mezi skupiny, kde je násilí chápáno jako atribut žádoucího chování, patří některé adolescentní skupiny. Takové skupiny však přitahují jedince, kteří mají větší dispozice k takovému jednání. Na rozvoji agresivity se podílí celkové **klima společnosti**, vzorec jejích hodnot a norem. Odráží se na něm historie i aktuální vlivy. Předpokládá se, že vlivem civilizačních změn, proměnami hodnotového žebříčku, rozpadem některých skupinových vazeb a rostoucím důrazem na jedince, agresivita ve společnosti poroste (Vágnerová, 2012).

2.2.3 Psychologické determinanty agrese

Některé psychologické příčiny vzniku agrese se prolínají s vlivy prostředí. Jedná se zejména o zkušenosti získávané prostřednictvím **sociálního učení** (viz výše). Agresi naučenou pozorováním se zabýval Bandura (1977; in Čermák, 1998). Zjistil, že učení pozorováním zahrnuje tři procesy:

- Dítě si musí všimnout znaků modelovaného chování, jeho druhů a důsledků.
- Pozorování musí být zakódováno v paměti.
- Uvedené kognice se transformují do nových vzorců chování, které se jeví jako nápodoba.

Bandura si ve svých výzkumech všiml i mechanismů upevňujících agresivní chování. Z jeho analýz vyplynulo, že úspěšné dosažení cíle pomocí agresivního chování povzbuzuje jedince k podobnému chování v budoucnosti. Dále zjistil, že pokud je dítě přesvědčeno, že agresí odvrátí špatné zacházení se svou osobou, použije tohoto prostředku i když si je vědomo nepříjemných důsledků (Čermák, 1998).

Jedno z dalších psychologických pojetí agrese nabízí **Sigmund Freud** ve své **psychoanalytické teorii**, v níž se zabýval rovnováhou mezi pudem života a pudem smrti, mezi konstruktivními a destruktivními tendencemi. Východisko z konfliktu mezi těmito dvěma pudy spatřoval Freud v přijetí konfliktní povahy lidského bytí. Časté opakování

stejných konfliktů ho vedlo k pudové hypotéze, kdy působením pudu smrti se objevuje sebedestruktivní tendence. Ta je ze sebezáchovných důvodů obrácena navenek ve formě agrese. To lze na psychologické úrovni vysvětlit volbou mezi vlastním zánikem a napadením druhého (Poněšický, 2010).

Teorie rané citové deprivace hovoří o tom, že dítě nezíská potřebnou zkušenost v počátcích socializačního vývoje, které se za normálních okolností učí pomocí vztahu s matkou či jiným člověkem. Pokud se primární pečovatelé nechovají specificky lidsky, pak dítě v rané fázi vývoje nezažívá vřelou akceptaci druhými lidmi, nutnou zkušenost pro rozvoj pozitivního vztahu ke světu (Fromm, 2007). Jinak řečeno, dítě nabude dojmu, že svět je nebezpečný a aby přežilo či uspělo, musí se s ním svými mechanismy vypořádat.

Některé další psychologické aspekty agrese uvádím v příslušné kapitole dále.

2.3 Druhy agresivního chování

Na následujících řádcích uvedu některé typologie autorů, kteří se zabývali agresivním chováním. Zmiňuji je vybrané teorie, které jsou z mého pohledu nejužitečnější a také často zmiňované.

Čermák (1998) rozlišuje **instrumentální** a **emocionální typ agrese**. Instrumentální agrese je prostředek k dosažení vnějšího cíle. Její použití je založeno na předem připravené strategii a na úvahách o možnostech průběhu jednání. Pro emocionální (nebo-li zlostnou, hostilní) agresi, je typická přítomnost silné negativní emoce, často hněvu. Agrese není v tomto případě prostředkem, ale cílem.

Jinou bipolární typologii agrese nabízí Fromm (2007). Agresi rozlišuje podle biologické adaptability. Ten typ agrese, který považuje za biologicky adaptivní, životu sloužící, nazývá **benigní agresi**. Jde o reakci na ohrožení životních zájmů, fylogeneticky programovanou. Dle autora se tato agrese nestupňuje, není spontánní a má obranný charakter. V běžném životě si jistě dokážeme vybavit řadu situací, např. při ohrožení zdraví, kdy je člověk nucen použít agresivní mechanismy, které pro něho nejsou přirozené. Protipólem je **maligní agrese**, biologicky neadaptivní. Fromm tuto agresi definuje výrazy destruktivita a krutost. Je biologicky škodlivá a narušuje sociální struktury. Přichází s teorií, že maligní část lidské agrese není člověku vrozená, ale na druhé straně je zakotvena hlouběji než v naučených modelech chování, které rychle vymizí po zavedení modelů nových.

Sedm různých druhů agrese vymezených na základě odlišností v podmětových a fyziologických zdrojích formuloval Moyer (1968; in Čermák, 1998). Jedná se o následující klasifikaci:

1. ***Predátorská agrese.*** Ve většině případů jde o mezidruhový typ agrese, vzácně se vyskytující i mezi příslušníky stejného druhu. Podnětem vyvolávající agresi bývá kořist.
2. ***Agrese mezi samci.*** Jde o vnitrodruhovou agresi, která slouží k nastolení hierarchie dominance a submise mezi samci. Mezi samicemi ji nacházíme zřídka.
3. ***Agrese vyvolaná strachem.*** Je typická pro situace, které ohrožují jedince a neumožňují únik ze situace. Vždy jí předchází pokus o útěk.
4. ***Dráždivá agrese.*** Je předpoklad, že je vyvolána různými objekty, zpravidla jí předchází frustrace, bolest, hlad, únava, nedostatek spánku a jiné stresory.
5. ***Mateřská agrese.*** Jde o specifickou reakci matky při ohrožení jejího mláděte.
6. ***Sexuální agrese.*** Je vyvolána stejnými podněty, které jsou příčinou sexuálních reakcí. Převažuje u samců, ale nikoliv výhradně.
7. ***Agrese jako obrana teritoria.*** Při narušení vymezeného území je možná jako jedna z reakcí.

Poslední uvedená klasifikace je nejpodrobněji členěna. Jednotlivé kategorie se však prolínají i s výše popsanými typologiemi. Např. v Moyerově členění můžeme ve všech kategoriích do jisté míry vidět shodu s Frommovou benigní agresí.

2.4 Některé další psychologické aspekty agresivity

Na agresi lze nahlížet s různých úhlů pohledu. Některé psychologické determinanty příčin agrese byly zmíněny v předchozí kapitole, jako teorie sociálního učení, teorie psychické deprivace v dětství nebo psychoanalytická teorie. Existuje řada dalších psychologických pohledů, jak můžeme agresi uchopit, členit, nebo vysvětlit. Některé další přístupy zmíním v této kapitole.

Agrese a emoce

Agresivní chování je často ve vztahu s určitým emočním prožitkem, který násilnou reakci stimuluje a doprovází. Dle Vágnerové (2012) emoční složka převažuje zejména u afektivního druhu agrese. Přípravenost jednat agresivně zvyšují podněty označované jako averzivní, které vyvolávají stav nepohody a převažují při něm negativní pocity. Jako afektivní agrese bývá označováno násilí, které vznikne ze silné tenze. Obvykle jde o neplánovanou impulzivní aktivitu, která je reakcí na nepříjemné prožitky. Emoce, které agresivní jednání stimulují, mohou mít různou podobu. Typické je prožívání vzteku, popř. hněvu. Obsahový rozdíl těchto dvou emocí se projevuje postojem k dané situaci. Vztek ve větší míře limituje schopnost rozumového hodnocení, hněv může zahrnovat racionální hodnocení, ze kterého ale může vyplynout racionalizace násilného chování.

Jako další emoce spojená s agresí je uváděna úzkost. Dle Stuchlíkové (2002) bývá úzkost definována jako rozptýlený trvalý pocit ohrožení, jehož konkrétní podobu nedokáže dotyčný definovat. Vágnerová (2012) chápe agresi vyvolanou úzkostí jako obrannou reakci. Strach z ohrožení a pocit zoufalství může vyvolat násilné jednání k odstranění nebezpečí. Děje se tak v situaci, kdy se člověku zdá, že nemá na výběr. Vysvětlení agrese na podkladě úzkosti přináší i výzkum Freibergové (2003; in Poněšický, 2010), která ověřovala, že u dětí krátce před výbuchem agresivity lze vypočítat moment úzkosti. Agrese v těchto okamžicích funguje pro děti jako prostředek k odvrácení pocitu bezmoci. Dítě útok přirozeně směřuje proti osobě, která jeho úzkost vyvolala. Naopak Atkinsonová (2003) považuje agresi za příčinu úzkosti, která může inhibovat další agresi, např. v momentech uvědomění si vážnosti následků útoku. Čermák (1998) vysvětluje, v každodenním životě se lidé často chovají agresivně ne proto, aby uspokojili svou touhu ublížit druhým, ale právě kvůli záplavě negativních emocí a nedokonalou kontrolou nad vlastním jednáním. Dle jeho názoru člověk běžně hromadí drobné negativní prožitky a stává se tak zranitelnějším. Vybavení agrese je dle něho mnohem snadnější. Geneze emocionální agrese mívá kumulativní průběh. Negativní prožitkové zisky, např. spolu s nemocí či nezaměstnaností, mohou prohloubit negativní prožívání natolik, že výbuch agrese je jen důsledek souhry okolností.

Frustrace a agrese

Vztahem frustrace- agrese se zabývá řada autorů, jedná se o nejčastěji zmiňovanou teorii motivace k agresivnímu chování. Agrese bývá často definována jako reakce na frustraci, ať už normální či maladaptivní, nebo-li reakce na překážky v průběhu dosahování uspokojení a cílů. Někdy také jako následek psychického traumatu. Dle Poněšického (2010) tato teorie platí pouze tehdy, pokud se jedná o aktuální agresivní reakce a ne tak v případech, kdy se jedná o celkovou připravenost k agresivnímu chování. Poněšický tuto teorii demonstruje na příkladu liberální výchovy dítěte. Antiautoritativní výchova bez frustrací totiž destruktivní formu agrese nejen nepotlačila, ale naopak podpořila. Autor to vysvětluje logicky: rozmazlující rodiče nemohou všechny frustrace dítěte předvídat; tím, že překážky odstraňují, se později i normální životní těžkosti zdají být příliš frustrující. Dítě je frustrováno, neboť se neorientuje, neví, jaké je ve skutečnosti přání rodičů a také není schopno se rozhodovat. Takové dítě není dle autora naučeno znát své ani cizí hranice, logicky je překračuje. Tím vznikají konflikty, jelikož není vypěstován návyk vyjadřovat agresi sociálním způsobem.

Také Čermák (1998) nabízí vysvětlení ke vztahu frustrace- agrese. Opodstatnění přikládá frustraci ve významu negativní emoce v agresi. Frustrace často vyvolává hněv, který vede k agresivnímu jednání s cílem překonat frustraci. Může však vzniknout kruh, jelikož akt agrese může vyvolat další negativní emoci- úzkost. Čermák poukazuje na to, že v reálných podmínkách je vznik agrese podmíněn ještě intervenujícími proměnnými jako je strach, náhradní cíl nebo přemístění agrese (nahrazující osobu, proti které byla původně agrese namířena). Předmětem diskuzí se stává poslední zmiňovaná proměnná, a tou je redukce napětí. Katarze agresivního pudu slouží dle této teorie k uvolnění napětí a činí tak další agresivitu méně pravděpodobnou.

Kognitivní hodnocení agrese

Tak jako je agresivní chování spojeno s emocemi, je doprovázeno rovněž určitou motivací a způsobem rozumového zdůvodnění volby násilného způsobu jednání. Dle Vágnerové (2012) způsob interpretace a hodnocení situace, tedy atribuce, může vytvořit předpoklad k agresivnímu chování. Člověk se zvýšenou dispozicí k agresivnímu chování může posuzovat projevy ostatních ve vztahu k sobě negativně, přičítat jim špatný úmysl nebo chápat je jako ohrožující. Názory lidí jsou rovněž ovlivněny očekáváním. Pokud je

následná skutečnost horší, posiluje se tendence jednat agresivně. Význam je přisuzován i schopnosti anticipovat důsledky agrese, která je ovlivněna očekávaným subjektivním uspokojením. Pokud je hodnota cíle vysoká, zvyšuje se ochota použít k jeho dosažení i násilí.

Agresivnímu chování se věnuje řada autorů. Tato kapitola zachycuje jen některé aspekty agresivity, stejně tak nebyly uvedeny všechny typy a příčiny agrese. Motivaci k agresi můžeme spatřit v mnoha i protichůdných tendencích. Agrese může být, mimo jiné, vyvolána nebo umocněna působením alkoholu, drog nebo psychické poruchy. Popsání těchto specifických kategorií agrese je však pro smysl této práce vypuštěno.

3 Legislativní podpora obětí nebezpečného pronásledování

Jako společensky nežádoucí chování s často agresivním doprovodem je již několik let společností i odbornou veřejností vnímáno nebezpečné pronásledování. Jelikož se v současnosti již nejedná o nový problém, termín se zdá být definován dostatečně z mnoha úhlů pohledu od různých autorů. Nejběžněji se o tomto jevu, nazývaném rovněž původním termínem stalking, hovoří jako o specifické formě vztahového násilí. Jak uvádí Čírtková (2009a), stalking se vždy týká vztahů, ať už reálných či iluzorních. Jeho základním znakem je násilné a nežádoucí proniknutí do soukromé sféry oběti takovým způsobem, který vyvolává pocit strachu.

Chování pronásledovatele, které strach v oběti vyvolává, může mít různou podobu. Tímto chováním se poprvé začali zabývat odborníci v USA v polovině 90. let minulého století. Velmi rychle se ukázalo, že problémům spojeným s tímto jevem by se měla věnovat náležitá pozornost (Dressing, Maul- Backer, Gass, Hájek 2007). Spojené státy americké jako vůbec první země prosadily tzv. anti- stalkingová legislativní opatření. Následovala je Velká Británie. Až po delší odmlce a době, která ukázala závažnost přibývajících případů, došlo k uzákonění nebezpečnosti pronásledování v dalších státech západní Evropy, např. v Belgii či Nizozemsku. U našich německy mluvících sousedů, tedy Rakouska a Německa, vyvrcholily snahy o trestně právní regulaci stalkingu až v jakési druhé vlně, která byla z hlediska geopolitického i historického inspirací i pro Českou republiku. V Rakousku nabyla příslušná právní úprava účinnosti dne 1.7.2006 a rakouský trestní zákoník hovoří o *neodbytném pronásledování*. Příslušná novela trestního zákoníku v Německu je účinná dne 31.3.2007 a jev je terminován jako *obtěžování* (Válková, 2009).

V České republice vešel dne 1.1.2010 v platnost nový Trestní zákoník č. 400/2009 Sb. (dále jen TrZ), který v § 354 ukotvuje novou skutkovou podstatu, která pod hrozbou sankce prohlásila nebezpečné pronásledování za trestný čin. Zahrnutí skutkové podstaty nebezpečného pronásledování do nového TrZ nebylo původně plánováno. Až v rámci legislativního procesu a projednávání v Poslanecké sněmovně přijal ústavně právní výbor jedinou změnu v předloženém návrhu a zákon byl přijat (Ondráček, 2010).

Trestný čin *nebezpečného pronásledování* je definován v zákoně takto:

- (1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že
 - a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
 - b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
 - d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
 - e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti
- (2) odnětím svobody na šest měsíců až na tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě
 - b) se zbraní
 - c) nejméně se dvěma osobami.
- (Trestní zákon č. 40/2009 Sb.)

Podstatnými vodítky pro klasifikaci pronásledování jako trestného činu je dlouhodobost a strach o zdraví či život. Pro oběť může být těžké posoudit, kdy se jedná o subjektivně vnímané, nepříjemné pronásledování, a kdy se může jednat o trestný čin. Přitom je však pro včasný zásah odborníků důležitý tzv. diagnostický počátek, tedy právě osobní zhodnocení vlastní prožívané zkušenosti oběti. Z odborné literatury většinou zaznívá, že je potřeba zvažovat jednak intenzitu hrozeb, ale také jejich míru, kdy dochází k ovlivnění psychiky oběti. Hranice se dle těchto kritérií stanovuje kombinací počtu útoků a času, po které pronásledování trvá. Jde o 8- 10 útoků po dobu 4- 6 týdnů (Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí, 2010). Pokud je potřeba, kritéria se posuzují jednotlivě, neboť intenzita útoků může převýšit dlouhodobost. Také je třeba mít na paměti, že tyto hranice nejsou pro orgány činné v trestním řízení závazné, vycházejí z poznatků psychologie a příbuzných disciplín.

Tabulka níže popisuje policejní statistiky stalkingu za léta 2010- 2015.

Tab. 1: Statistické přehledy případů stalkingu šetřených PČR (www.policie.cz)

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stíháno osob	314	380	321	328	318	282
Spácháno skutků	169	210	183	203	225	238
Celkem zjištěno	537	535	485	520	490	487

Tabulka znázorňuje meziroční srovnání případů nebezpečného pronásledování od roku 2010, kdy zákon vešel v platnost do loňského roku. Z tabulky vyplývá, že absolutně nejvíce případů bylo šetřeno v prvním roce po uzákonění nového trestného činu. Počet spáchaných skutků však od prvního roku posuzování do roku 2015 značně vzrostl. Počet případů, kterými se policie již zabývala, svědčí o potřebnosti uzákonění trestní odpovědnosti takto závažného jednání.

Co se týče právní pomoci obětem pronásledování před platností paragrafu 354 v novém TrZ, naše zákony jim příliš pomoci neposkytovaly. Sledovaná osoba mohla dle § 76b zákona č. 135/2006 Sb. podat návrh s předběžným opatřením, kterým byla uložena povinnost zdržet se setkávání a navazování kontaktu s navrhovatelem (Čuhelová, 2010). Mezi možnosti uplatnění práva pro oběti stalkingu dále patřil trestný čin vydírání nebo nebezpečného vyhrožování. Nedostatečnou pomoc dále poskytlo také naplnění skutkové podstaty trestného činu poškození cizích práv (§ 181), trestného činu pomluvy (§ 184) nebo násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§ 352).

Visinger (2009) poukazuje na skutečnost, že rozhodujícím momentem, kdy se zrodily úvahy na poli kriminální politiky, byl mediální zájem o případy pronásledování, následovaný snahou navodit „morální paniku“ u veřejnosti. Autor rovněž polemizuje s myšlenkou, zda společnost potřebovala konstruovat nový trestný čin a upozorňuje, že kriminalizace takového jednání nemusí být vždy optimálním řešením problému. Předpokládá, že u určitých osobnostních typů pachatele nelze účinně působit mírnými tresty, ale pouze trestem odnětí svobody. Zkušenost ze zahraničí dle něho ukazuje, že obviněný může ignorovat předběžná omezující opatření, která mu jsou uložena, jako povinnost zdržet se veškerých kontaktů s poškozeným. Visinger se dále domnívá, že ve vztahu k určité části stalkerů by se měl uplatnit institut zabezpečovací detence a také vazba, což by znamenalo zvýšení základní trestní sazby. Tuto myšlenku podporuje i De Becker (1998), který vychází ze své zkušenosti s (ne)účinností soudních zákazů styku hojně využívaných v USA. Uvažuje v tom smyslu, že zákazy styku mají nejvyšší účinek na muže, kteří se příliš citově neangažovali, tedy obecně v situacích, kde hrozí tak jako tak malé riziko násilí. Dle autora existuje pouze jedna situace, kdy je vystavení zákazu styku rozumné, a to když oběť sama věří, že bude prostředek účinný. Nikdy však nebude účinný při snaze zabránit útoku či vraždě. Zákaz styku tak může zjednodušit zatčení, pokud je porušený- slouží tak policii, ale ne oběti.

3.1 Zákon o obětech trestných činů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, nabyl účinnosti dne 1.8.2013. Odborníci z řad pomáhajících profesí tuto změnu vítají, neboť jde o konkrétní a cílenou pomoc obětem trestných činů. Kromě širších možností uplatnění jejich práv jde i o psychologický efekt pro oběti, které v minulosti mohly pociťovat nerovnoprávný vztah vedle vymahatelných práv pachatele. Cesta k přijetí tohoto zákona byla, stejně jako u právního ošetření nebezpečného pronásledování, dlouhá. Z evropských zemí, které přijaly novou právní úpravu před Českou republikou, můžeme jmenovat Švýcarsko, Rumunsko nebo Německo. Jak píše Gřivna a Válková (2013), konečné znění zákona je kompromisem mezi těmi, kteří požadovali ještě více práv pro oběti a zastánci konzervativnějšího postoje.

Nový zákon rozšiřuje práva obětí a pomoc, která je jim poskytována. Zavádí i některé nové právní instituty. Předmětem úpravy nového zákona jsou tři hlavní oblasti: *komplexní úprava práv obětí trestných činů, pravidla poskytování peněžitě pomoci obětem trestných činů státem a vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů*. Mezi hlavní práva obětí trestných činů řadí zákon právo na poskytnutí bezplatné odborné pomoci. Tato pomoc je zároveň zákonem vymezena, jde o psychologické, sociální a právní poradenství. Dle názorů odborníků je účelem zákona snížení latence trestné činnosti a zlepšení postavení oběti trestných činů i mimo trestní řízení. Dále také zajištění citlivého a důstojného zacházení s oběťmi ze strany orgánů činných v trestním řízení (Benešová, 2013).

Mezi nedůležitější změny, které nový zákon přinesl, je právo oběti na doprovod důvěrníka po dobu přípravného i hlavního řízení nebo právo žádat o provedení výslechu v nepřítomnosti pachatele. Dle zkušeností pracovníků Bílého kruhu bezpečí (dále jen BKB), organizace, která se zabývá pomocí obětem trestných činů, se tyto dva instituty v praxi velmi osvědčily (Zpravodaj BKB, 2014).

Jak zmiňuje Benešová (2013), jednu z nejdůležitějších změn představuje vymezení pojmu oběti, jako ústředního termínu tohoto zákona. Nově jsou oběti i pozůstalí po usmrcení blízké osoby. Zákon také zavádí zvýšení paušálních částek peněžitě pomoci. Došlo i k rozšíření okruhu osob, které mají nárok na peněžitou pomoc. Ten vzniká nově v případech, že věc byla odložena nebo se pachatele nepodařilo zjistit či jej nelze trestně stíhat.

Zákon o obětech trestných činů výslovně definuje základní zásady (Zpravodaj BKB, 2013). K základním zásadám se řadí presumpce neviny oběti, dle které je zapotřebí

vycházet z toho, že pokud se osoba cítí být obětí trestného činu, je třeba na ni jako na oběť pohlížet, pokud nevyjde najevo opak. Další zásadou je povinnost všech institucí, kteří s obětí pracují, respektovat její osobnost a důstojnost, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně, podle možností jí vycházet vstříc. Policie České republiky má povinnost srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech. Stejně tak z tohoto zákona vychází povinnost policie spolupracovat se subjekty poskytujícími pomoc obětem trestných činů. U poslední zásady se jeví velmi přínosné její definování zákonem. A to z důvodu, kdy oběť mnohdy nevěděla, jaké má možnosti pomoci. Nyní již příslušníci policie mohou předat kontakty obětem nebo pobočku pomáhající organizace informovat sami, pokud je to potřeba. I sociální pracovníci mají ve standardech upravené kompetence. Zásady definované zákonem č. 45/2013 Sb. korelují se Směrnicí Evropského parlamentu a rady č. 2012/29/EU, kterou byla zavedena minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.

I přesto, že všechny zmíněné zásady a nově zavedené instituty jsou pro oběti velmi přínosné, jako jedna z nejpodstatnějších změn se jeví zavedení pojmu **zvlášť zranitelná oběť**. Zranitelnost je dle Čírtkové (2013a) hlavním klíčem pro diferenciaci obětí. Zvlášť zranitelné oběti mají totiž nárok na zvlášť citlivé zacházení. Přesnou definici, které oběti pod tento termín spadají, nabízí § 2 odst. 4 již zmiňovaného zákona. Patří sem zejména děti, hendikepované osoby a oběti trestného činu obchodování s lidmi. Do této kategorie spadá i široká paleta dospělých obětí různých trestných činů z oblasti sexuálních deliktů, dále např. domácího násilí, stalkingu či úmyslných násilných činů. Za zranitelné lze tudíž považovat oběti, které zločinem utrpěly značnou psychickou újmu (Čírtková, 2013b).

4 Stalking z forenzně psychologického hlediska

Jak jsem již nastínila v předchozí kapitole, jevem zvaným stalking a v České republice překládaným nebezpečné pronásledování, se odborníci začali podrobněji zabývat od poloviny 90. let 20. století. První zájem vyvolaly případy pronásledovaných prominentů a v té době se také mělo za to, že běžné populace se tento problém netýká. K uzákonění stalkingu v USA přispěla i vražda herečky Rebecca Schaeffer, kdy se následně z okrajového jevu stal přes noc fenomén. Jak zmiňuje De Becker (1998), brzy se však ukázalo, že se nejedná jen o problém mezi veřejně známými lidmi. Výzkumy naopak ukázaly, že pouze třetina případů pronásledování se týká celebrit.

Pronásledování lze obecně definovat jako obtěžující a zastrašující chování, které nabývá podoby vyhrožování, pozorování, sledování, číhání v místech bydliště či zaměstnání, opakované telefonáty či sms zprávy, také ničení osobního vlastnictví, přičemž toto jednání vyvolává u oběti strach (Tjaden & Thoennes, 2000; in Marvánová- Vargová, 2007).

I přes to, že jde o oblast, které není věnováno tolik pozornosti, kolik by si svou vážností zasloužila, což dokládá jen teprve nedávné uzákonění jako trestného činu, zejména v psychiatrické literatuře lze najít zmínky o tomto jevu již z 18. století. Psychiatr Pinel se zabýval popisem a objasněním tzv. erotomanie, tedy patologického obdivu k jiné osobě, který se projevoval jako umanutý obdiv či erotická náklonnost. Až v druhé polovině 20. století se toto obtěžování stává problémem pro obory s těsnou vazbou na kriminalitu (Čírtková, 2008).

I čeští autoři se ve svých pracích věnují nebezpečnému pronásledování. Mezi prvními se tomuto fenoménu věnoval Čermák (1998). Obsesivní pronásledování nazývá slíděním, používá tedy doslovného překladu, kdy vychází ze studií Meloye (1996; in Čermák, 1998). Meloy ve svých pracích používal podobně jako Pinel termín hraniční erotomanie. Čírtková (2008, 53) se drží pojmu pronásledování, které považuje za specifickou variantu násilí, jehož „*hlavním znakem je obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti*“. Obdobnou definici přináší Kopecký (2010, 3), který objasňuje stalking jako „*opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může nabýt řady různých forem a různé intenzity*“.

Následující tabulka ukazuje podoby, ve kterých se nebezpečné pronásledování projevuje včetně jejich četností. Nejčastější je vyčkávání na pravděpodobných místech, kde

lze oběť potkat, v závěsu se o druhé místo dělí slovní výhrůžky a sms zprávy s různým obsahem.

Tab. 2: Podoby pronásledování (Zbořilová, 2009)

Pořadí	Podoba pronásledování	%
1.	čekání na místech, kde se oběť pohybuje	75
2.	slovní výhrůžky, urážky či zastrašování tváří v tvář	70
3.	zasílání SMS s výhrůžným obsahem	70
4.	zasílání SMS s obdivným či omluvným obsahem	70
5.	kontaktování blízkých osob za účelem zjišťování informací o oběti	60
6.	pomlouvání oběti	55
7.	slídění za obětí po ulicích, v dopravních prostředcích atd.	50
8.	opakované telefonování s výhrůžným obsahem	50
9.	domáhání se vstupu na pracoviště oběti, do jejího auta či bydliště	45
10.	zasílání SMS s konverzačním obsahem	45
11.	zasílání dáreků, které měly oběť potěšit, nebo jí polichotit	45

Čtvrtá položka v tabulce naznačuje, že i SMS zpráva s obdivným či omluvným obsahem patří mezi podoby stalkingu, i když by na první dojem mohla tato varianta vyvolat údiv. Jedná se o to, že oběť trpí i v případech, kdy pronásledovatel vůči ní projevuje obdiv či přízeň. Pronásledování i v této podobě oběť obtěžuje, znatelně narušuje kvalitu běžného života, kdy se pronásledovatel dopouští násilné invaze do soukromí oběti a prosazuje vlastní cíle na úkor oběti a přes její odpor (Zbořilová, 2009).

Dle Čírtkové (2008) jsou důvody, proč se stalking zviditelnil a postupem času dostal do zorného úhlu policie, tři hlavní:

Prevalence jevu. Dle některých výzkumů realizovaných v USA se s nebezpečným pronásledováním setkala 8 % žen a 2 % mužů. Dle expertů bude výskyt v evropských podmínkách podobný.

Závažnost psychických následků pro oběť. Většina z obětí prožívá úzkost, trpí příznaky traumatizace s poruchami spánku a koncentrace, nevyjímaje emocionální labilitu. Asi čtvrtina obětí trpí suicidálními myšlenkami. Výrazný je i sociální dopad včetně nutnosti změnit ze strachu své životní návyky. Dle Hoffmanna (2003; in Čírtková, 2008) jeden výzkum doložil, že oběti stalkingu trpí posttraumatickou stresovou poruchou v takovém stupni, který odpovídá stavu přeživších po letecké katastrofě.

Vysoká hrozba fyzického násilí. Zhruba 2 % případů končí smrtí, v 64 % případech pachatelé oběti vyhrožují a 36 % hrozbu fyzického útoku splní. Jednoznačně vyplývá, že nebezpečné pronásledování spadá do kategorie nebezpečných deliktů.

Intersexuální rozdíly v pronásledování

Údaje vyplývající z empirických měření jiného výzkumu dokazují, že nejčastější variantou pronásledování je ex- partner stalking, v 86 % z těchto případů se jedná o pachatele muže. Když už útočí žena, její počínání je strategické a cílevědomé, z těchto důvodů bývá pachatelka problematičtější případem (Dressing, Kuehner, Gass, 2005).

Z jiného výzkumu, který provedli Tjaden a Thoennes v roce 1998 ve Spojených státech amerických (in Marvánová- Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, 53) vyplývá, že každá 12. žena a každý 45. muž se v průběhu svého života stane obětí pronásledování.

4.1 Stalking jako specifická forma vztahového násilí

Jak zaznělo již na předchozích řádcích, lze nebezpečné pronásledování definovat jako specifickou formu vztahového násilí. Jedná se o násilné a nežádoucí pronikání do soukromé sféry člověka, kdy vzniká u oběti důvodný pocit ohrožení. Stalking se vždy týká vztahů, ať již skutečných či iluzorních. V reálných vztazích vzniká pronásledování jako reakce na problémy a je disfunkčním vzorcem chování pro řešení vztahových kolapsů. Nejčastěji vzniká v konfliktních intimních vztazích, dále následují vztahy pracovní nebo sousedské. U nich se často objevuje pocit křivdy, ať už domnělé, či skutečné, na kterou stalker reaguje pronásledováním ze svého pohledu vinného člověka.

V iluzorních vztazích se setkáváme s opačným problémem vztahové dynamiky: stalking není z pohledu útočníka reakcí, ale akcí, snahou vztah navázat a realizovat fantazii ze svých představ. Vyhlédnutá oběť může být z řad známých pronásledovatele, např. sousedka, nebo se jedná o idol z médií. Ctitel si v mysli vztah vykonstruoval a za idealizovaný vztah urputně bojuje (Čírtková, 2009b).

Jak jsem již uvedla, nebezpečné pronásledování není novým fenoménem, jen v minulosti nosil více psychiatrickou nálepku. Jak zmiňuje Čírtková (2009a), stalking se v druhé polovině dvacátého století proměňuje spolu se změnami společnosti. Upozorňuje na dva významné faktory: *postmoderní kulturu a moderní komunikační technologie*. Na stalkingu se podepisuje současná společnost s rozkolísanými životními hodnotami. Pro

mnoho lidí je stále složitější uvědomit si, co je spokojený život a mohou se tak posouvat za hranici norem. Tak jako je to citelné v mezilidských vztazích, je to znatelné i na stalkingu. Ten bývá často veden pomstychtivostí a záští, kdy pronásledovatelé nejsou jen „typické případy pro psychiatra“. Dalším elementem, na který je navázána nová podoba stalkingu, jsou komunikační technologie, které umožňují efektivnější způsoby pronásledování, protože pronásledovatel nemusí vážit cestu na poštu s dopisem. Novou formou, které se podrobněji věnuje následující kapitola, je kyberstalking.

4.1.1 Kyberstalking

Moderní komunikační technologie přináší netušené možnosti pronásledování. Kyberstalking představuje zvláštní podobu pronásledování. Jak píše Matoušková (2013), pojem použil poprvé v roce 1999 Deirmenjian a označil ho příznačně za pronásledování pomocí internetu. Základem „úspěchu“ je, že pro pachatele zdatného v informačních technologiích není obtížné získat na internetu údaje o své oběti. Existují i webové stránky poskytující rady pro začínající stalkery.

Podobně vymezuje tento specifický druh pronásledování Kopecký (2010), který označuje kyberstalking za typ pronásledování, kdy útočník využívá informační a komunikační technologie, zejména internet a mobilní telefony. Tzv. kyberstalkeri se snaží přes diskusní fóra pod falešnou identitou kontaktovat oběť, nastávají i situace, kdy se pachatel snaží od ostatních uživatelů získávat o oběti informace. Není také výjimečné, kdy pachatel nabídne oběť bez jejího vědomí přes internet k erotickým službám a oběť pak musí čelit reálnému dopadu na svůj život. Kyberstalking jako doprovodný jev se často vyskytuje i u všech ostatních forem pronásledování. Ryzí kyberstalkeri se však nikdy neuchýlí k fyzickému útoku.

I když se může zdát, že kyberstalking nepředstavuje ohrožení v reálném světě, mnohé příklady dokazují opak, často i přes velkou vzdálenost pachatele a oběti. Zasažení oběti není pro stalkera ekonomicky, časově ani prostorově náročné. Ke zvláštnostem kyberstalkingu tak patří zejména snadná dostupnost. Velkou roli sehraává i faktor veřejnosti, kterou může pachatel manipulací zapojit do poškozování oběti např. rozesíláním očerňujících e-mailů. Nebezpečí tkví zejména v anonymitě, kterou pronásledování přes komunikační technologie dovoluje. Takové jednání může podporovat deindividuace jedince, tedy nezralost osobnosti bez plně rozvinuté morálky s doprovodnými emocemi, které nejsou korigovány svědomím a rozumem (Čírtková, 2013c).

Jisté je, že aktuální trendy kyberstalkingu nahrávají. V současné době probíhá spousta vztahů, i těch intimních, přes multimediální prostředky. Zejména mladí lidé si často neuvědomují důsledky nonstop dostupnosti prostřednictvím sociálních sítí, kdy informují o svých aktivitách, zálibách či místech pobytu. A také si neuvědomují riziko toho, že přes internetovou síť se pachatel dostane blíž, než by mohl reálně. Anonymita může také posilovat sebevědomí, domnělou moc a šance ke sblížení. I když je na místě opatrnost při posuzování účasti oběti na jejím utrpení, je třeba být opatrný a chránit si své soukromí.

4.1.2 *Ex- partner stalking*

Studie z roku 1998 (Tjaden & Thoennes; in Marvánová- Vargová et al., 2008, 54) nastiňuje, že 59 % žen a 30 % mužů je po rozchodu pronásledováno bývalým partnerem. Jiné odhady zmiňuje Tůmová (2007) z vyhodnocení několika set vražd a pokusu o vraždu bývalými nebo současnými partnery, která ukázala, že více než dvě třetiny pachatelů se v předcházejících dvanácti měsících dopouštělo na své oběti stalkingu.

Jak píše Čírtková (2011a), signály pro to, že by mohl být rozchod s partnerem nebezpečný, může potenciální oběť rozpoznat selským rozumem již během vztahu. Varování by měly budit majetnické projevy, excesivní žárlivost, manipulativní sklony a snaha o kontrolu pohybu a kontaktů s ostatními lidmi. Mezi osobnostní charakteristiky takového člověka patří nízká frustrační tolerance, přecitlivělost, abnormální partnerská závislost a také nejistota a nápadnosti v sociálních kontaktech.

Statisticky vzato je ex- partner stalking nejčastější variantou nebezpečného pronásledování. Četnost výskytu všech případů činí 50 %. V anamnéze vztahu je dohledatelné domácí násilí. U pachatelů převládají negativní emoce a hostilita, při pronásledování však uplatňují chladnou kontrolu. Riziko fyzického násilí a ničení věcí je u tohoto typu pronásledovatele značné, nezaleknou se ani pozornosti policie. Výhrůžky vůči oběti proto nelze podceňovat (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Hoffmann a Kükenová (2006; in Čírtková, 2011b) rozlišují dva typy ex- partner stalkingu: *defenzivní* a *ofenzivní*. Defenzivnímu nepředchází žádné domácí násilí, stalker je však na partnerce emocionálně závislý, její rozhodnutí odejít ignoruje, vlastní problematické chování považuje za normální a je často hyperkritický k okolí. Oproti tomu ofenzivní ex- partner stalking bývá pokračováním domácího násilí, je motivován snahou kontroly a moci nad obětí. Vzniká riziko instrumentalizace společných dětí, tedy jejich využívání jako nástroje pro kontrolu a deptání bývalé ženy.

Ve své studii zabývající se stalkingem ve vztahu k nutnosti přijmout ochranné opatření Logan a Walker (2010) uvádějí, že 61 % sledovaných žen, které uplatnily právo ochranného opatření proti ex- partnerovi (myšleno zejména zákaz styku), mělo zkušenost se stalkingem, z nich 50 % tuto zkušenost zažilo v období šesti měsíců před vydáním ochranného opatření. Autoři ve své studii upozorňují na skutečnost, že 65 % pachatelů, převážně mužů, neustalo s pronásledováním bývalé partnerky ani po rozhodnutí soudu (srov. De Becker, 1998).

Motivace pachatele vyplývá z dřívějšího vztahu. Pronásledovatel se ve svém prožívání vrací do minulosti, cítí se jako odvržený partner. Převládají pocity nepřátelství vůči oběti, jedná většinou s horkou hlavou. Dressing, Maul- Backer a Gass (2007; in Čírtková, 2011b) uvádějí tři kategorie motivace:

- láska a snaha obnovit vztah,
- nenávisť k bývalé partnerce/partnerovi,
- narcistické potřeby plynoucí z pocitu urážky, ponížení a touhy viníka potrestat.

Často se může láska s nenávisť prolínat, pronásledovatel střídá výhružné a milostné sms zprávy. Motivace k pronásledování se může překrývat, může se i v čase měnit. Praxe ukazuje, že čím déle pronásledování trvá, tím menší je šance, že stalker ve svém počínání ustane (Hoffmann 2006; in Čírtková, 2011b). To platí zejména u závažného případu ex- partner stalkingu. Řešení takových případů vyžaduje profesionální intervenci zaměřenou jak na oběť, tak na pachatele. Dle Čírtkové (2011b) jde zejména o vyhodnocení tzv. risk assessment, tedy rizika ohrožení na životě a zdraví, zvážení predikce, nakolik je stalker nebezpečný, že by se mohl v blízké době dopustit fyzického násilí vůči oběti.

V praxi se uvádějí obecné tipy, které se doporučují obětem ex- partner stalkingu k eliminaci či vymezení pronásledování. Prvním krokem při ukončení vztahu by mělo být jasné a strukturované ukončení vztahu bez následných diskuzí. Ani z lítosti či pocitů viny není vhodné k dalšímu setkání, a to ani v případech vyhrožování sebevraždou.

Následující faktory mohou pozitivně působit na vymizení ex- partner stalkingu:

- nové partnerství stalkera, kdy původní partnerka přestane být objektem touhy,
- práce, která přináší pronásledovateli uspokojení a dobrý status,
- racionální usměrnění ze strany právního zástupce pronásledovatele,
- psychologická pomoc stalkerovi, kde může svěřit své pocity,

- poradenství či psychoterapie věnovaná vztahové sebereflexi a vztahovému kolapsu,
- sankce, včetně uvěznění.

(Čírtková, 2011a)

Tento typ pronásledování je jeden z nejčastějších, zároveň i nejnebezpečnějších. Úskalí spočívá zejména v osobním vztahu protistran, kdy oběť často nemusí odhadnout, kde je hranice nebezpečí, která by byla zřetelnější u neznámého člověka. Ze zkušeností však vyplývá, že nelze riziko podceňovat, ani po přijetí právních opatření.

4.2 Pachatel stalkingu

Jak ukazuje i předchozí kapitola, nejčastěji vychází pronásledování z osobních vztahů. Kromě intimních se jedná i o jiné osobní vztahy, např. sousedské, či profesní, ale také o ty mediálně zprostředkované. Posouzení vztahu k oběti bývá často klíčové. Jak uvádí Tůmová (2007), nebezpečí může pramenit z matoucího dojmu pro nezaangažované okolí, kdy osoba, která má starost, strach a zájem o druhé, není vnímána jako nebezpečný pachatel.

4.2.1 Motivace pachatele

Dlouhou dobu převládal v široké veřejnosti názor, že stalker je psychopat, který pronásleduje s veškerým odhodláním a posedlostí podobné šílenství a nenechá se nikým odradit a zastrašit. Tento obraz přiznaly hlavně některá filmová zpracování podobných příběhů. Pachatel často budí dojem, že jeho chování je vedeno bezmeznou láskou, kterou k dotyčné osobě cítí a odmítá se smířit s pomyslením, že by měla patřit někomu jinému. Realita však bývá taková, že jen v málo případech se jedná o psychickou poruchu pachatele nebo o skutečnou lásku. Jde spíše o touhu po kontrole a moci nad obětí. Pachatelé si činí výhradní právo na život pronásledované osoby (Buskotte, 2008). Většinou bývají tito pachatelé sociálně zdatní, pro své okolí a často ke škodě oběti také nenápadní s řádným životem. Někteří pachatelé vykazují znaky disociální nebo narcistické poruchy osobnosti, poruchová bývá seberegulace s impulzivitou až explozivitou (Tůmová, 2007). Některé teorie uvádějí, že pronásledování je intenzivní narcistická reakce na odmítnutí a

ztrátu v kombinaci s obrannými mechanismy jako počáteční idealizace nebo projektivní identifikace (Kamphuis, Emmelkamp, 2000).

Dle Čírtkové (2008) se některé psychologické studie přiklánějí k verzi, že stalking více ovlivňuje vlastnosti pachatele než situační příčiny. Z těchto tezí vyplývá, že chování oběti nemá na vznik pronásledování žádný, nebo minimální vliv, problém většinou tkví v pachateli. Původ je někdy hledán v tzv. insecure attachment, nebo-li nejisté vazbě, která se projevuje citovou ambivalencí, agresivitou nebo neschopností řešit závislost ve vztahu. Většina novějších výzkumů se však kloní k sociálním aspektům a souvislostem. Chápou ho jako sociálně strukturální poruchu mezilidské interakce a jen omezeně přikládají význam původním psychopatologickým koncepcím. Dle Dressinga (2005; in Čírtková, 2011) představuje stalking všeobecně se vyskytující chování, které není typické pro konkrétní strukturu osobnosti, psychickou poruchu ani sociální situaci. O některých názorových prouděch, které zvažují míru angažovanosti oběti na pronásledování pojednává tato práce v jedné z následujících kapitol.

4.2.2 Typologie pronásledovatelů

Aplikované poznatky z řady výzkumů stalkingu se zabývají odhadem rizika v posuzovaných případech. Cílem bývá vytvoření návodu, jak v praxi s případy zacházet zejména pro práci policistů, psychiatrů, psychologů. Zaměřují se na klasifikaci typů pronásledovatelů v závislosti na vztahu k oběti, na míře psychopatologie a pravděpodobnosti výskytu násilí.

Jednu z typologií, která je často uváděna při obecném dělení pachatelů stalkingu předložili Boon a Sheridan (2002; in Zbořilová, 2009):

Typ 1: ex-parter pronásledovatel

Dle některých výzkumů se vyskytuje v 50 % všech případů pronásledování. Často následuje po prožitém domácím násilí ve vztahu, je zde vysoká hrozba násilí, blíže byl tento typ stalkingu popsán v kapitole 4.1.2 této práce.

Typ 2: umanutý obdivovatel

Prevalence výskytu je dle některých odhadů asi 18 %. Typicky spadá do dvou věkových kategorií, buď jde o mladého obdivovatele nebo muže ve středním věku. Někdy představuje jemnější variantu jevu, který s sebou nese obtěžování pro údajnou zamilovanost. U tohoto typu stalkera nejde o pomstu, ani kontrolu. Se svým idolem má

společné plány, jeho chování zahrnuje prvky adorace a riziko fyzického útoku nebývá vysoké.

Typ 3: fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami

Zhruba pětina všech pronásledovatelů spadá do této kategorie. Podle stupně nebezpečnosti se rozlišují dva typy pachatelů. Nižšího stupně nebezpečnosti dosahuje pachatel, který se často orientuje na ženy, např. kolegyně. Ten vykazuje projevy psychické poruchy, má však zachován kontakt s realitou. Žije v představě ideálního vztahu. Více nebezpečný pronásledovatel se zaměřuje na muže i ženy často s vyšším sociálním statutem, v anamnéze může mít již záznam ve spisech na policii či psychiatrii. Ve svém pronásledování je nevypočitatelný, včetně hrozby fyzického útoku.

Typ 4: sadistický pronásledovatel

Tento typ se vyskytuje asi u 12 % případů stalkingu. Jedná se nezřídka o psychopatickou osobnost, kterou tak vnímá i jeho okolí. Vykazuje vysokou nebezpečnost, střídá projevy lásky a zastrašování, oběť se tak v situaci neorientuje. Pachatelé se však vyznačují vysokou chladností citu. U těchto případů bývá obtížná vnější intervence, zvýšenou péči potřebuje hlavně oběť. Nebezpečí pro okolí oběti vzniká hlavně mistrnou manipulací, kterou pachatel ovládá, a příznivým dojmem, který na veřejnosti vzbuzuje.

Další typologii, která pracuje s motivací pachatele, nabízí Mullen, Pathe, Purcell et al. (1999; in Visinger, 2009). I tato typologie posuzuje míru rizikovosti pachatele pro oběť.

1. Odmítnutý pronásledovatel

Svým chováním má za cíl obnovení ukončeného vztahu nebo se oběti pomstít za odmítnutí. Pachatel typicky tropí scény a dopouští se hrubostí. Pohnutkou k jednání bývá vystupňovaná žárlivost nebo frustrace ze žádostivosti.

2. Hledač intimity

Často trpí nedostatkem reálných vztahů. Ve fantazijním světě tak naváže fiktivní vztah k cizí či jen letmo známé ženě, která by dle jeho představ měla city opětovat. Za oběť si může vyhlédnout známou osobnost. Z kategorie hledačů intimity pochází většina pronásledovatelů celebrit.

3. Nekompetentní svůdce

Jedná se často o sociálně méně zdatné jedince s omezenými možnostmi navazovat interpersonální vztahy, kteří se však nemohou smířit s nulovou citovou odezvou. Odmítnutí při pokusech o kontakty je časté, a tak se pronásledováním snaží o sblížení.

4. Nenávistný slídl

Uspokojení dosahuje vytrvalým a rafinovaným pronásledováním. Východiskem chování tohoto stalkera je újma, kterou mu měla oběť způsobit. Úspěšná žena mu připadá neoprávněně šťastná, protože se tak děje na jeho úkor. Terčem útoků může být nejen jednotlivce, ale i organizace. Je satisfikován obtěžováním.

5. Predátorský násilník

Pocit okouzlení a slasti z představ o fyzickém násilí na oběti je typický pro predátorský typ. Jedná se často o sexuálního agresora, který postupuje systematicky a opatrně, neboť nechce oběť vystrašit předčasně, než má vše naplánováno.

Tabulka níže vystihuje riziko, které se dá předvídat u výše uvedených pěti typů stalkerů. Riziko je měřeno na tří stupňové škále, pro jednotlivé typy odpovídá nízké, moderované nebo vysoké. Moderované riziko znamená takové, které je ovlivněno situačními faktory.

Tab. 3: Riziko pronásledování dle typu pachatele (Čírtková, Vitoušová, 2007)

Domény rizika	Odmítnutý pronásledovatel	Hledač intimity	Nekompetentní nápadník	Zlostný pronásledovatel	Predátorský pronásledovatel
	Riziko				
1. Napadení	vysoké	nízké	nízké	nízké	vysoké
2. Vyhrožování	vysoké	moderované	vysoké	vysoké	nízké
3. Perzistence	moderované	vysoké	nízké	moderované	nízké
4. Psychické a sociální poškození	vysoké	moderované	nízké	vysoké	vysoké
5. Opakování vůči nové oběti	vysoké	nízké	vysoké	moderované	vysoké

4.3 Oběť stalkingu

Většina výzkumů, které se stalkingem zabývají, převážně cílí svoji pozornost na studie pachatelů. Studií ohledně prožívání a chování oběti najdeme méně. Ty jsou zaměřené na hledání klinických příznaků a popis změn, které byly oběti nuceny ve svém životě v důsledku pronásledování podstoupit.

Již předchozí část práce nastínila, že obětmi nebezpečného pronásledování jsou častěji ženy než muži. Dle Zapletalová (2008) se tento jev týká všech vrstev obyvatelstva s různým vzděláním a ze všech věkových skupin.

Obecně vzato se tedy obětí nebezpečného pronásledování může stát kdokoli. Většinou jsou již překonány úvahy z raných fází sledování tohoto jevu, kdy se mělo za to, že jde o fenomén týkající se jen celebrit. Nicméně i v době, kdy výzkumy ohledně stalkingu pokročily se zdá pravděpodobné, že některé osoby jsou přeci jen zranitelnější. Tím, že jsou více na očích veřejnosti, jsou dosažitelnější i potenciálnímu stalkerovi. Zdá se však, že i v kategorii „obyčejných“ obětí existuje určitá podskupina obětí, které disponují charakteristikami podporující vznik stalkingu.

V této souvislosti Čírtková (2014) odkazuje na výzkumy, kdy u některých dotazovaných žen pronásledovaných svými ex- partnery byly oproti jiným obětem patrné nápadnosti. Oběti působily dojmem dobrosrdečnosti a přátelskosti. Vůči mužům měly potíže vyjádřit negativní stanoviska a odmítnutí. Některé výzkumy také odhalily nápadně velké množství obětí se znaky interpersonální závislosti a snížené sebejistoty. De Becker (1999, 276; in Čírtková, 2014) formuloval své stanovisko k obětem jednoznačně: „*Muži, kteří se neumějí odpoutat, si vybírají ženy, které neumějí říci ne*“. Navíc u těch případů, kdy stalking vzešel z rozpadu partnerského vztahu, byly náznaky nedůsledně ukončeného vztahu i s opakovanými návraty oběti. Tyto výzkumy jistě nemají za cíl ukázat, že chyba je na straně oběti. Mohly by však sloužit jako vodítko pro eliminaci nejhorších důsledků, které jsou jen obtížně regulovatelné.

4.3.1 Psychické a jiné následky pro oběť stalkingu

Pronásledování představuje pro dotčenou osobu velmi často negativní dopady ve všech oblastech života. Postihuje sféru sociální, psychickou, ekonomickou a naneštěstí může přinést i fyzickou újmu. V sociální sféře jde v první řadě o změnu každodenních aktivit, v některých případech je oběť nucena změnit bydliště, zaměstnání, je obezřetná v

sociálních vztazích, pronásledování se dotýká i rodiny. Postiženému člověku se zvyšují ekonomické náklady na živobytí související např. se zabezpečením bytu.

Výzkum, který zrealizovali Douglas a Dutton (2001; in Marvánová- Vargová et al., 2008) ukazuje, že zhruba 50 % obětí je ze strany pachatele vyhrožováno fyzickým násilím a 30- 40 % stalkerů se následně k násilí opravdu uchýlí. V 6 % případů se násilí dotkne i třetích osob ve vztahu k oběti.

Následující tabulka demonstruje změny, ke kterým je oběť v důsledku pronásledování nucena přistoupit. Tyto údaje shromáždil výzkum realizovaný v roce 2007 občanským sdružením Bílý kruh bezpečí.

Tab. 4: Změny v životě oběti stalkingu (Zbořilová, 2009)

Pořadí	Provedené změny	Procento
1.	změna telefonního čísla	55%
2.	změna ve způsobu trávení volného času	50%
3.	změna denního režimu	40%
4.	jiné změny	30%
5.	změna bydliště, přestěhování	25%
6.	obdobné změny týkající se blízkých obětí	20%
7.	změna zaměstnání	20%
8.	zvýšení domácích bezpečnostních opatření	15%
9.	změna školy	0%

Údaje uvedené v tabulce značí, že pro více než polovinu obětí bylo nutné změnit si telefonní číslo. Polovina respondentů uvedla, že museli změnit způsob trávení volného času. Celá čtvrtina dotazovaných stalking donutil k přestěhování.

Nejvýraznější důsledky má pronásledování bezesporu na psychické prožívání obětí. Všechny sféry života jsou propojeny a těsně souvisí s psychickými dopady, stejně tak je pro oběť těžké vypořádat se s všemi změnami.

Ve svém výzkumu Pathéová (2001; in Marvánová- Vargová et al.) zjistila, že 80 % pronásledovaných popisovalo zvýšenou úzkostnost a u třetiny z nich bylo možné diagnostikovat posttraumatickou stresovou poruchu dle DSM- IV. Vyskytovaly se u nich poruchy spánku, vyhýbavé chování nebo pocity odcizení. Čtvrtina dotázaných přiznala, že pomýšleli nebo se pokusili o sebevraždu, kterou vnímali jako jediné východisko z beznadějné situace.

Nejčastější psychické následky zachycuje tabulka níže, dle které je vidět, že možnost, že by pronásledování nezanechalo vůbec žádné následky na psychice, označilo

minimum dotazovaných, spíše žádní. Naopak emoční změny, úzkost, poruchy spánku a obezřetnost ke svému okolí zaznamenaly nejvyšší prevalenci ve výzkumném souboru.

Tab. 5: Psychické následky pro oběť (Wondráková, 2004; in Čírtková, Vitoušová, 2007)

Důsledky stalkingu	%
žádné důsledky	0- 2
panika	11- 30
bolesti hlavy	14- 35
žaludeční potíže	34- 43
deprese	28- 48
vztek, podrážděnost, agrese	30- 66
nedůvěra vůči ostatním	38- 66
poruchy spánku, noční můry	41- 67
nervozita, lekavost	0- 70
strach	43- 71
pocit vnitřního neklidu	54- 81
pracovní neschopnost	17- 23

Zbořilová (2009) uvádí, že z výzkumu provedeným Bílým kruhem bezpečí vyplynulo, že nejhůře snesitelné je pro oběť střídání emočního tónu v komunikaci, od projevů obdivu k nenávisným výhrůžkám. Oběť je tak matená a v situaci se orientuje minimálně, což jí omezuje při volbě účinné strategie obrany. Autorka zmiňuje pětici příznaků dominujících v dopadu na psychiku:

- pocit bezvýchodnosti ze situace,
- nekončící přemítání o pronásledování v myšlenkách,
- špatné naladění a podrážděnost,
- pocity silné únavy a nemožnosti vyvinout sílu k jiným aktivitám,
- pocity beznaděje vůči pachateli.

Collinsová a Wilkasová (2001; in Marvánová- Vargová et al., 2008) navrhuje pro popis důsledků pronásledování používat termín *syndrom traumatu z pronásledování*. Zdůvodňují to opakovanou zkušeností obětí s krizovými situacemi, které zamezují běžnému fungování. Míra úspěšnosti a rychlost uzdravení je dle této teorie závislá na typech strategií, které oběti využívají k vyrovnání se s danou situací (tzv. coping strategie). Coping se uplatňuje v případech, kdy je zátěž vzhledem k odolnosti osobnosti často mimo

limity a je potřeba vyvinout zvýšené úsilí, aby se s ní člověk vyrovnal. Coping může představovat stabilizující faktor, který může pomoci udržet psychosociální adaptaci během stresového období (Paulík, 2010). Obecně se rozlišují dvě strategie copingu, a to podle toho, jak působí: coping zaměřený na problém a coping zaměřený na emoce. Pokud subjekt usoudí, že je možné vlastním přičiněním situaci změnit, zvolí strategii zaměřenou na problém. Pokud vyhodnotí, že ať udělá cokoli, nemůže situaci ovlivnit, zvolí coping zaměřený na emoce (Lazarus, 1994; in Paulík, 2010).

Koncepce psychické odolnosti, nebo-li resilience, vyjadřuje nezdolnost či posilující životní sílu. Alperstein a Raman (2003; in Kebza, Šolcová, 2008) v modelu determinant odolnosti hovoří o vlivech rizikových i protektivních faktorů odolnosti na třech vzájemně propojených úrovních. Jde o sociální zajištění a absenci konfliktů na první úrovni, genetické dispozice, podporu rodičů a interpersonální vztahy na druhé úrovni a osobnostní vlastnosti, pozitivní vidění sebe sama a empatickou kapacitu na úrovni třetí.

Obě teorie psychické odolnosti se mohou uplatňovat i při zvládání stresové situace, jakou pronásledování pro oběť představuje. Při zvládání náročné životní situace záleží na poměru zastoupení všech tří úrovní uvedené teorie. Jejich kvalita bude i určující pro to, zda u oběti převládne coping strategie zaměřená na problém či na emoce.

Buskotte (2008) doplňuje, že jakou měrou se teror z pronásledování na oběti podepíše, záleží kromě vlastní odolnosti oběti i na vůli pachatele, intenzitě a frekvenci pronásledování.

4.3.2 Viktimizace u oběti stalkingu

Viktimizací se rozumí proces poškozování a způsobování újmy, čímž se z jedince stává oběť trestného činu. Je prožívána jako krize a podílí se na ní chování pachatele, chování oběti, reakce sociálního okolí a způsob přijetí role oběti (Matoušková, 2013).

Prvotní otázkou je, kdy se dotyčná osoba začne cítit jako oběť stalkingu. Empirické výzkumy dle Čírtkové (2013d) ukazují, že oběti mívají různou frustrační toleranci. Uplatňuje se i tzv. genderový efekt, ženy se obvykle cítí ohroženy dříve než muži. Percepce oběti vzniká nejčastěji s pocitem ohrožení a strachu v okamžiku, kdy si dotčená osoba uvědomí, že může aktivity stalkera jen těžko ovlivnit či zastavit. Oběť dospívá k přesvědčení, že útočník proti její vůli ovlivňuje její život, tedy uplatňuje nad ní moc a kontrolu. Odhodlání oznámit trestný čin bývá motivováno hledáním pomoci a ochrany.

Ochotu vyhledat policii u oběti zvyšují pachatelovi výhružky fyzickým násilím a likvidací, dále také ničení majetku či vniknutí do bytu.

Jedinečný výzkum na téma viktimologie stalkingu realizovala Stadlerová (2006; in Čírtková, 2013d), kde analyzovala oznamovací chování oběti. Ze závěrů vyznívá, že ochotu oznámit nebezpečné pronásledování na policii ovlivňují jak faktory spojené s osobou oběti, mezi které patří pocit studu a méněcennosti, tak situační faktory, jako typ pronásledování, nedůvěra ve schopnosti policie nebo strach ze sekundární viktimizace. Autorce se potvrdila hypotéza, že mnoho obětí stalkingu policii nekontaktuje vůbec a poukazuje na to, že je třeba toto změnit. Stadlerová upozorňuje, že závěry by mohly posloužit k přijmutí opatření, která by usnadnila obětem možnosti pomoci ze strany úřadů a policie. K dílčím závěrům výzkumu patřilo i doporučení autorky přihlížet k aktuálnímu psychickému stavu oběti při prvním kontaktu s policií. Varuje mimo jiné před posíláním vyděšené oběti na vyšetření, aby doložila svou traumatizaci.

Obecně se hovoří o viktimizaci *primární*, tedy percepce oběti trestného činu, že se stala obětí, a dále *sekundární*, kterou se myslí druhotné zraňování oběti, kam patří právě i necitlivé zacházení s poškozeným ze strany policie. Tyto sekundární rány, jak o nich hovoří Čírtková (2014), jsou výlučně psychického rázu a mohou být i více zraňující, než rány primární. Oběť stalkingu také dle autorky prochází procesem viktimizace *nelineárně*. To v praxi znamená, že klasické fáze viktimizace (percepce, deklarace, fáze přípravy na roli poškozeného, fáze svědectví a fáze realizace role poškozeného) nejsou zachovány, některé fáze může oběť přeskočit, nebo naopak může ustrnout ve fázi percepce. Často sem z pohledu praxe patří kolísavá ochota spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení nebo právě ochota trestný čin policii oznámit. Často je to spjato se strachem oběti z pachatele, hloubkou traumatizace nebo obav ze sekundární viktimizace. Je třeba si uvědomit, že v těchto případech nejde jen o rozmary poškozeného.

Vzhledem k tomu, že oběti stalkingu mohou naplnit obsah kategorie zvláště zranitelné oběti, kdy signifikátorem je prožitá značná psychická újma, je třeba brát v úvahu i skutečnost, na kterou poukazuje Čírtková (2014), a to že zranitelnost může nejen předcházet samotné viktimizaci, ale může být i viktimizací vyvolána.

4.3.3 Možnosti pomoci a podpory obětem stalkingu

V současné době je i díky zákonu o obětech trestných činů, který upravuje kooperaci státních institucí a pomáhajících neziskových organizací, pomoc organizačně nastavena. V praxi je potřeba, aby všechny složky pomoci fungovaly na úrovni chápající náročnost situace pro oběť, tedy aby např. policie nepodlehla pouhému formálnímu předávání množství vytištěných dokumentů s poučeními o právech poškozeného, ze které je oběť jen zmatená. I nadále je třeba pracovat na integritě všech složek, tedy policie, psychologů, sociálních pracovníků a pomáhajících doprovodných organizací. V České republice funguje síť intervenčních center pro oběti domácího násilí, ale i pronásledování ze strany blízké osoby.

Specifickou organizací je Bílý kruh bezpečí, který poskytuje pomoc obětem trestných činů v širokém spektru. Na bázi dobrovolnictví zajišťuje pomoc právní, psychologickou i sociálního poradenství. Poskytuje např. doprovod důvěrníka k výsledkům na policii. Statistiky organizace dokládají vysokou důvěryhodnost, dokáží oslovit i latentní oběti kriminality. Dle těchto údajů až 40 % klientely tvoří oběti, které svůj problém nesvěřily žádné jiné instituci (Kloubek, 2012). Bílý kruh bezpečí je členem nadnárodní organizace Victim Support Europe.

Mezi nejdůležitější pomoc pro oběť patří účast ze strany jejího nejbližšího okolí, hlavně psychická podpora. Jednoznačně je potřeba, aby oběť riziko nepodcenila, k čemuž by pomohla i kvalitní informovanost. Oběť by měla vědět, na koho se v případě nutnosti může obrátit. Její útrapy však skončí teprve ve chvíli, kdy se přestane strachovat z dalšího pronásledování. Toto je mnohdy běh na dlouhou trať vyžadující i psychoterapeutickou pomoc.

Čírtková a Vítoušová (2007) nabízejí pět základních doporučení, která mohou přispět zlepšit situaci pronásledované oběti:

1. *Přerušení kontaktů.* Oběť by si měla uvědomit, že i odmítavá reakce na kontakt pronásledovatele je povzbuzením k dalším kontaktům. Téměř vždy se tak doporučuje naprosté přerušení kontaktu. Toto může být obtížné v případech, kdy oběť s pachatelem mají společné děti.
2. *Vyhledávání informací.* Již v počátcích stalkingu by potencionální oběť měla vyhledat informace o tom, jaké jsou možnosti obrany a řešení. Je užitečné kontaktovat neziskové organizace, sociální pracovníky na

úřadech nebo občanské rady. Prvotním kontaktním místem nemusí být nutně policie.

3. *Posouzení zranitelnosti oběti.* Jde o identifikátor toho, jaká je pravděpodobnost, že pronásledovatel uskuteční své výhrůžky. Vychází se z blízkosti vztahu mezi oběma stranami, z přímého kontaktu nebo intenzity vzbuzovaného strachu.
4. *Rozhovor s pronásledovatelem.* Přichází v úvahu zejména v počáteční fázi pronásledování za podmínky znalosti agresora. Nevhodný je však přímý rozhovor s ohroženým člověkem, doporučuje se nezainteresovaná vhodná třetí osoba.
5. *Shromáždění a uchování důkazů o pronásledování.* Vždy se oběti doporučuje evidovat všechny záznamy o incidentech, sms zprávy, dopisy i svědky. Je to prospěšné pro další postup poradců, policie a také pro oběť. Člověk má tendenci často nepříjemné prožitky časem zlehčovat, takto si upřesní závažnost a časovou náročnost pronásledování.

Autorky rovněž připomínají, že je třeba, aby oběť přijala bezpečnostní opatření a odpovědnost za svoji ochranu. Nikdy se nemůže spoléhat, že opatření přijatá formálně budou natolik účinná, že jí zajistí naprosté bezpečí. I když pro oběť může být velmi těžké rozhodnutí se přestěhovat nebo razantně změnit zažité návyky.

Za každých okolností je však třeba oběti vysvětlit, že aktuální situace vznikla zaviněním pachatele a je třeba jí pomoci v odbourávání falešných pocitů viny. Sociální pracovníci pomáhajících organizací po celou dobu oběť doprovázejí a pomáhají odbourávat obavy z neznámého, rovněž však pomáhají převzít kontrolu nad svým životem i v případě rizika nadměrné vazby na násilníka nebo i na pomáhajícího (Mátl, 2011).

4.4 Přehled vybraných výzkumů

V oblasti psychologie oběti stalkingu nebylo provedeno příliš mnoho výzkumů.

V českých podmínkách bylo Bílým kruhem bezpečí provedeno výzkumné šetření, které probíhalo od roku 2007 v několika fázích. V roce 2009 byly prezentovány částečné výsledky (Zbořilová, 2009). První fáze zkoumala podobu pronásledování, dynamiku pronásledování v průběhu času a dopad na každodenní život a psychiku obětí. V části

studie, která řešila dopad pronásledování na psychický a zdravotní stav oběti mohli respondenti označit více nabízených možností. Následující tabulka zachycuje procentuální poměr odpovědí .

Tab. 6: Dopad pronásledování na oběť stalkingu (Zbořilová, 2009, 36)

Pořadí	Dopad pronásledování na psychický a zdravotní stav oběti	%
1.	pocity bezradnosti a neřešitelnosti	80
2.	neustálé zabývání se pronásledováním v myšlenkách	75
3.	pocity bezmoci vůči pronásledovateli	75
4.	nervozita, podrážděnost, špatná nálada	75
5.	pocity vyčerpání, silné únavy	75
6.	potíže soustředit se na něco jiného	45
7.	silný intenzivní strach z pronásledovatele	40
8.	problémy se spánkem, děsivé sny	35
9.	pocity, že je na to oběť sama a nemá se kam obrátit o pomoc	35
10.	myšlenky na fyzické zlikvidování pronásledovatele	30
11.	snížení chuti k jídlu, návaly nevolnosti	30
12.	snížení zájmu o dříve důležité vztahy a aktivity	25
13.	silné pocity nenávisti vůči pronásledovateli	20
14.	ztráta životního optimismu	20
15.	zhoršení výkonu v denních činnostech	20
16.	psychické obtíže, které si vyžádaly pravidelnou léčbu	15
17.	fyzické zranění zaviněné útokem pronásledovatele	15
18.	zdravotní obtíže, které si vyžádaly pravidelnou léčbu	10
19.	jiné	10
20.	uvažování o sebevraždě	0

Ze zahraničních výzkumů lze uvést studii publikovanou v roce 2005 autory Dressing, Kuehner, Gass, kteří se zabývali prevalencí pronásledování ve vztahu k následkům, které stalking na oběti zanechává. Výzkumný soubor zahrnoval 679 lidí, z toho 400 žen a 279 mužů ze středně velkého německého města. Výzkum ukázal vysokou prevalenci pronásledování a značné psychické dopady na oběti. Z celkového počtu dotazovaných uvedlo 12 % respondentů, že v průběhu svého života zažilo zkušenost s pronásledováním. Celkem 87 % obětí bylo žen a 86 % pachatelů se rekrutovalo z mužských řad. Dohromady 91 % obětí- žen bylo sledováno muži, zatímco oběti- muži byly vyrovnaně sledováni muži i ženami. Celkem 73 % obětí ve výzkumu odpovědělo, že museli změnit své životní návyky v souvislosti s pronásledováním, zahrnující změnu telefonního čísla (32 %), přijmout dodatečná bezpečnostní opatření (17 %), změnit bydliště (17 %) či zaměstnání (5 %). Policii kontaktovala pětina poškozených.

Oběti uvedli řadu psychických následků. Ze závěrů výzkumu vyplývá, že 56 % dotazovaných trpělo celkovým psychickým vypětím, 44 % prožívalo úzkost, 41 % trpělo poruchami spánku, 12 % zažívalo panický strach. Agresivní, nenávistné myšlenky vůči útočníkovi se objevily u 31 % postižených, 39 % se stalo nedůvěřivými vůči svému sociálnímu okolí, 18 % uvrhlo pronásledování do pracovní neschopnosti. V porovnání s kontrolním vzorkem populace za použití měřicí škály životní spokojenosti WHO- 5, dosáhlo 57 % sledovaných obětí kritické úrovně na uvedené škále, v porovnání s 27 % kontrolního vzorku.

Výsledky obou výzkumných šetření se částečně prolínají. Obě studie prokázaly vysokou míru psychických dopadů na oběť pronásledování, na prvních příčkách se co do četnosti shodně objevují poruchy spánku, nutkavé myšlenky na prožívané trápení, agresivní pocity vůči pachateli nebo nedůvěřivost vůči lidem. S ohledem na výběr vzorku se částečně liší v procentuálním zastoupení jednotlivých postižených oblastí.

V roce 2012 byl realizován výzkum (Lukšíčková, 2012), který si dal za cíl zjistit, jaké společenské faktory ovlivňují nebezpečné pronásledování. Jedním z dílčích výzkumných cílů bylo ověřit, jaké jsou dopady v sociální oblasti pro oběť stalkingu a které faktory je ovlivňují. Výzkum vycházel z rozhovorů s odborníky v oblasti stalkingu. Na tomto místě ho zmiňuji z důvodu, že sociální dopady jsou úzce propojené s dopady psychologickými. Z výzkumu vyplynulo, že všechny změny, které oběť pro svou ochranu učiní, tedy změna telefonního čísla nebo přestěhování, nemusí být dostatečné. Většinou pronásledování ovlivňuje navazování nových partnerských vztahů a v naprosté většině záleží, jaké podpory se oběti dostane od svých nejbližších. Skutečnost, jaké jsou sociální dopady na oběť, dle tohoto výzkumu obecně ovlivňuje typ pronásledování, ke kterému docházelo.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Metodologický rámec práce

Teoretická část práce představila dostupné teorie a východiska nebezpečného pronásledování, která se zabývají jak pachatelem, obětí, tak i dalšími faktory, které s nebezpečným pronásledováním souvisí. V praktické části práce bych se ráda zaměřila na oběť stalkingu a zejména změny, které s prožitou zkušeností často souvisí. V předchozí části práce jsem uvedla některé z realizovaných výzkumů, ať již v zahraničí nebo v našich podmínkách. Tyto studie posloužily jako východisko pro praktickou část mé práce.

5.1 Výzkumný problém, cíle práce, výzkumné otázky

Výzkumným problémem mé práce je vliv pronásledování na jeho oběť. Cílem práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem pronásledování ovlivňuje život oběti a jaké faktory se podílejí na následné stabilizaci. Dílčími cíly bylo ověřit, zda lze pozorovat rozdíly mezi obětí ex- partner stalkingu a obětí, která zažila pronásledování jiným stalkerem, jaké jsou důsledky pronásledování v oblasti prožívání, běžného života a sociálních vztahů oběti.

K dosažení cílů práce jsem si stanovila následující výzkumné otázky:

- Můžeme určit typické znaky pro počátek pronásledování u vybraných respondentek?
- Jaké jsou hlavní psychické důsledky pro oběť stalkingu?
- Liší se důsledky pronásledování pro oběť ex- partner stalkingu a oběť se zkušeností s jiným typem pronásledování?
- Změní zkušenost s nebezpečným pronásledováním sociální vztahy oběti?
- Jaké nejčastější pocity pachatel v oběti vyvolává?
- Jaké faktory ovlivňují celkovou stabilizaci oběti po prožitém pronásledování?

5.2 Metoda výzkumného šetření a získávání dat

Vzhledem k povaze výzkumu a citlivosti tématu jsem zvolila kvalitativní přístup, konkrétně případovou studii. V případové studii jde dle Hendla (2008) o zachycení složitosti případu a vztahů v jejich celistvosti, což vystihovalo povahu výzkumu. Prostřednictvím kvantitativního přístupu by se mi podrobné a konkrétní informace nepodařilo získat. Data byla sbírána prostřednictvím strukturovaného a polostrukturovaného rozhovoru. Strukturovanými uzavřenými otázkami byly získány základní identifikační údaje týkající se věku, jména, typu a délky pronásledování. Pro samotný rozhovor jsem si připravila 23 otevřených otázek, které poskytovaly volnost se široce k tématu vyjádřit, byla rovněž ponechána možnost doplnění jiných poznatků, které dle respondentek otázky nepokryly. Zároveň nebylo nutné dodržet přesnou strukturu otázek a bylo možné klást upřesňující dotazy.

5.3 Výzkumný soubor

Abych získala odpovědi na výzkumné otázky a mohla objektivně data analyzovat, potřebovala jsem získat vyvážený poměr respondentek, které pronásledoval v minulosti bývalý partner a těch, které prošly jiným typem pronásledování. Ženy jsem zvolila z důvodu, že se ukázalo jako velmi nepravděpodobné získání obdobného množství obětí-mužů jako těch z řad žen, moje zkoumání tak potvrdilo obecné statistické údaje uváděné v teoretické části předložené práce. Další podmínkou, kterou jsem pro výzkum stanovila, bylo získání dat jen od těch žen, které prošly pronásledováním v minulosti, tedy považovaly pronásledování za ukončené, aniž by časová hranice byla konkrétně stanovena. Podmínka byla určena pro zhodnocení prožití zkušenosti s odstupem, také jsem nechtěla riskovat možnost následné traumatizace oběti, která nemá tento prožitek „odžitý“, vnitřně zpracovaný. Pro výzkum nebylo podstatné, zda nebezpečné pronásledování participantky ohlásili na policii, ale byla důležitá jejich percepce oběti. Podmínkou v tomto směru pouze bylo, aby pronásledování trvalo minimálně 4- 6 týdnů a došlo minimálně k 10 nevyžádaným kontaktům, což bývá objektivně diskutovaná hranice pronásledování uváděná v dostupné literatuře.

Metodou výběru výzkumného souboru byl jednak účelový výběr, dále výběr metodou sněhové koule a také metoda příležitostného výběru. Jako první metodu jsem

zvolila metodu účelového výběru, který se dle Pattona (1990; in Miovský, 2006) využívá při výběru účastníků, kteří jsou nositeli určitých vlastností a jsou tedy cíleně vyhledávání pouze ti jedinci, kteří toto kritérium splňují. V mém případě jsem se snažila získat respondenty přes Bílý kruh bezpečí, která mimo jiné pracuje i s oběťmi nebezpečného pronásledování, a to přes letáček (viz příloha č.6), který byl v prostorách poradny zanechán. Další metodou výběru byl příležitostný výběr, neboť jsem ve svém okolí měla ženy, které zažily nebezpečné pronásledování a byly ochotné se se mnou o zážitky podělit. Další participantky jsem získala prostřednictvím svého zaměstnání, jelikož pracuji jako referentka na úseku sociálně- právní ochrany dětí. Vzhledem k tomu, že se jedna respondentka nabídla, že mi zprostředkuje kontakt s další ženou s podobným osudem, v průběhu výzkumu se nabídla i metoda sněhové koule.

Konečný soubor tvořilo šest respondentek ve věku 25- 41 let, tři respondentky zažily pronásledování bývalým partnerem, tři ženy pronásledoval jiný typ stalkera. Všechny ženy pronásledoval muž.

5.4 Etické problémy a způsob jejich řešení

Všechny ženy v době rozhovoru potvrdily, že žijí běžným životem a zkušenost s pronásledováním je v tuto chvíli vážně neomezuje. Všechny byly seznámeny s průběhem i cílem výzkumu, byly ujištěny o využití dat pouze pro potřeby bakalářské práce a byla jim garantována anonymita. Všechny ženy se výzkumu zúčastnily dobrovolně. Jejich jména byla pro účely výzkumu pozměněna. Respondentky ústně vyjádřily informovaný souhlas s účastí na výzkumu. Vzhledem k citlivému tématu bylo vždy voleno klidné místo pro rozhovor, které poskytovalo dostatek soukromí. K participantkám jsem přistupovala s maximální vstřícností a empatií.

6 Analýza dat a jejich interpretace

Získaná data od účastnic výzkumu byla s jejich souhlasem nejprve fixována na audiozáznam. V dalším kroku byla data upravena do písemné podoby pomocí tzv. transkripce (Miovský, 2006), aby s nimi bylo možné dále pracovat. Přepsané rozhovory byly dále pomocí barev v textu analyzovány prostřednictvím kódování, které dle Miovského (2006) umožňuje systematické označování významových celků a přiřazování klíčových slov k těmto celkům. Na základě kódování bylo vytvořeno sedm kategorií, které byly následně interpretovány za účelem získání odpovědí na výzkumné otázky.

Další podkapitola se zabývá analýzou a interpretací částí textu v jednotlivých kategoriích. Na úvod jsem zařadila základní informace k jednotlivým participantkám výzkumu a dojmy z jednotlivých rozhovorů.

6.1 Základní výstupy

Pracovně jsem si respondentky rozdělila na dvě skupinky. Níže uvádím základní anamnestické údaje a své postřehy, které vyplynuly v průběhu rozhovorů.

Do první skupiny jsem zařadila ženy, které zažily pronásledování ex- partnerem. Těmito ženami byla Irena, Jana a Marie.

IRENA

- věk: 25
- pronásledovatel: bývalý přítel
- jak dlouho stalking trval: asi rok
- kdy došlo k jeho ukončení: před třemi lety
- děti: bezdětná
- vztah: v dlouhodobém vztahu

Irenu pronásledoval bývalý přítel po bouřlivém rozchodu. V té době studovala, pronásledování ovlivňovalo dle jejích výpovědí, krom jiného, i studijní výsledky. Při

rozhovoru působila uvolněně, vyrovnaně. Jak sama přiznala, i když už nějaký čas uběhl a bývalého přítele nepotkává, říká: „*občas si ještě na bývalého vzpomenu.. myslím, že taková zkušenost nejde vymazat*“. Aktuálně žije ve spokojeném partnerském vztahu, dodělala si vysokou školu a z jejího vyprávění bylo patrné, že má chuť v životě hodně dokázat, těší se i na založení rodiny.

JANA

- věk: 35
- pronásledovatel: bývalý přítel
- jak dlouho stalking trval: 2 roky, první rok intenzivněji
- kdy došlo k jeho ukončení: před čtyřmi lety
- děti: bezdětná
- vztah: nyní ve vztahu

S Janou bylo povídání věcné, nad otázkami nepotřebovala dlouho přemýšlet. Bylo zřejmé, že s odstupem času si již prožitky zpracovala po svém, zpátky se nevrací. Ale byla velmi ochotná rozhovor poskytnout. Prožila pronásledování bývalým přítelem, které nastalo po rozchodu, když si našla jiného muže. S tímto je dodnes. Největší peklo, jak sama popisovala, prožívala první rok pronásledování, postupně to odeznívalo. I když působila vyrovnaně, pře začátkem rozhovoru přiznala, že to byla její nejhorší zkušenost v životě, mimo jiné hodně zhubla. Zkušenost vystihuje slovy „*i když bych tuto zkušenost raději neměla, razím heslo, co tě nezlomí, to tě zocelí*“.

MARIE

- věk: 41
- pronásledovatel: bývalý manžel
- jak dlouho stalking trval: 6 let
- kdy došlo k jeho ukončení: před rokem a půl
- děti: 2 děti
- vztah: nyní ve vztahu

Ze všech příběhů, které jsem díky výzkumu vyslechla, ve mne právě ten paní Marie zanechal asi největší stopu. Paní Marie prožila těžkou formu pronásledování včetně

fyzického napadení, které skončilo odsouzením. Musela mu čelit tak dlouho, že velmi obtížně datovala jeho prvopočátek a jak přiznala, dlouho si ani neuvědomovala, že jde o pronásledování. O to těžší její vypořádání se situací a těžkostmi bylo, když musela zejména chránit své dvě děti. Paní Marie mě ujistila, že o své zkušenosti nemá problém hovořit, naopak bude ráda, pokud bude moci někomu pomoci. I když hovořila s poklidem, přiznala, že nějaký čas o zkušenosti bez slz hovořit nedokázala. Přála by si, „*aby spoustu žen našlo odvahu se svěřit ostatním, protože vždycky se najde někdo, kdo je ochoten naslouchat*“. Nejvíce radosti jí aktuálně přináší děti, říká: „*jsou to moje zlatíčka, velmi nás to stmelilo, ale zaplat'pánbůh se to na nich dramaticky nepodepsalo, hodně břemene jsem si nesla asi na sobě*“.

Pomyslně druhou skupinu tvoří respondentky, které prošly pronásledováním jiným mužem ze svého okolí. V jednom případě se jednalo o blízkého kamaráda, ve druhém o kolegu ze zaměstnání, ve třetím případě byl pronásledovatelem soused. O své příběhy se se mnou podělily Petra, Veronika a Vlad'ka.

PETRA

- věk: 26 let
- pronásledovatel: kamarád
- jak dlouho stalking trval: 1,5 roku
- kdy došlo k jeho ukončení: asi rok zpět
- děti: bez dětí
- vztah: nyní ve vztahu

Petra si zpočátku vážnost situace neuvědomovala. Usurpoval si jí dlouholetý kamarád, kterého znala z dětství a vše odstartovalo navázání vážného vztahu Petry. Byli si vzájemně velmi blízcí a myslela si, že jeho chování brzy pomine. Svěřila se mi, že ze začátku chtěla kamarádovi vynahradit, že už na něho nemá tolik času, ale bohužel to situaci nepomáhalo. S odstupem času a vyprcháním nejsilnějších emocí ji ztráta kamaráda stále mrzí. Ty nově příchozí nyní prověřuje. Díky své zkušenosti poznala i jinou ženu, která něčím podobným prošla, tak svou zkušenost při rozhovoru lehce bagatelizovala, protože se dle svých slov necítila ohrožená na zdraví nebo životě. Přesto se pronásledování neobešlo bez psychických útrap. Nyní již ví, že nejde vždy spoléhat na pocit, že někoho

dlouho znáte a tak vám od dotyčného nic nehrozí. „Nyní je to už pryč, teď už se tomu snažím smát“, říká.

VERONIKA

- Věk: 28 let
- Pronásledovatel: kolega z práce
- Jak dlouho stalking trval: přes rok
- Kdy došlo k jeho ukončení: před dvěma a půl lety
- Děti: nyní 1 dítě, během pronásledování bezdětná
- Vztah: nyní ve vztahu

Veronika působila při rozhovoru velmi srdečně, i když o sobě tvrdí že v důsledku stalkingu je „*k lidem rezervovaná, možná si někdo může myslet, že jsem odtazitá, nepříjemná, je to možné*“. Zažila pronásledování kolegou, který si mylně vykládal její přátelskou povahu. Na úvod se svěřila, že ještě asi před rokem by hodně váhala, jestli s rozhovorem souhlasit, neboť „*to ovlivnilo všechno a velmi dlouho jsem se tím zabývala, hodně jsem o tom mluvila a pak už jsem prostě nechtěla*“. Ale vzápětí mě ubezpečila, že nyní je to za ní, dokonce se přes známé zkontaktovala s jinou ženou, která zažila pronásledování. Myslí si, že kdyby mohla zkušenost s někým sdílet v době, kdy vše ještě trvalo, bylo by to pro ni užitečné.

VLAĐKA

- Věk: 37 let
- Pronásledovatel: soused
- Jak dlouho stalking trval: téměř rok
- Kdy došlo k jeho ukončení: před tři čtvrtě rokem
- Děti: 1 dítě
- Vztah: ve vztahu

Paní Vladka působila při rozhovoru velmi křehkým dojmem. Ze všech respondentek pro ni byla zkušenost s pronásledováním nejčerstvější, snažila jsem se tak vyjádřit maximální empatii. Ujistila mě, že ráda rozhovor poskytne, že jí nečiní potíže o tom mluvit. Dodnes si

prožitou zkušenost nedokáže příliš zdůvodnit, ale díky odborné pomoci se jí podařilo život vrátit z velké části do běžných mezí. Pronásledování zasáhlo i do života její dcerky, která se má nyní dobře a žije aktuálně spokojeně. Myslí si, že by mělo být pronásledování posuzováno přísněji ze strany státních orgánů, neboť i přes ohlášení na policii nebyla spokojená s výsledkem. Její dojmy: „*Podmínkou se až tak moc neřeší.. viděla jsem, že policie je proti tomu celkem krátká*“.

6.2 Výsledné kategorie

Na základě kódování jsem si stanovila následujících sedm kategorií, které zároveň směřují k odpovědím na výzkumné otázky:

- Počátek pronásledování
- Způsob pronásledování
- Psychické důsledky
- Sociální důsledky
- Vztahy
- Pomoc a podpora
- Ukončení pronásledování

6.2.1 Kategorie č. 1: Počátek pronásledování

Do první kategorie jsem zahrnula informace získané od dotazovaných žen ohledně situace předcházející pronásledování a jeho počátku. U všech dotazovaných žen, kromě jedné respondentky, byla osobou pronásledující osoba blízká. U všech tří žen, které prošly zkušeností pronásledováním ex- partnerem, pronásledování odstartoval rozchod. V případě paní Marie předcházelo pronásledování i domácí násilí. „... *byla jsem dlouho slepá, kvůli dětem jsem se snažila hodně mlčky trpět*“. Další dvě ženy nezažily domácí násilí, ale obě shodně uváděly, že již v době vztahu byl partner podezřivý, vztahově závislý, žárlivý. „*Pořád musel mít přehled, kam chodím, svým způsobem měl snahu takhle pokračovat dál.*“ (Jana). Obě shodně zasazovaly počátek největších útrap k navázání vztahu s novým mužem. Zajímavý postřeh k neschopnosti vyrovnat se s rozchodem sdělila Irena: „...*naši mi*

říkali, že jsem jako hračka, kterou seberete dítěti a ono jí chce zpátky.. protože byl bez práce, bylo slídění po mě jeho náplní času“.

U žen, které prošly jiným typem pronásledování se však dá říci, že tito muži si je rovněž začali nárokovat. Pronásledování začalo ve chvíli, kdy jim ženy daly najevo, že nestojí o navázání vztahu, případně se tito muži cítili ohroženi jiným mužem. V případě Petry se její dlouholetý kamarád nemohl vyrovnat se vzrůstající vážností vztahu s jejím přítelem. *„Myslím, že to nikdy nebral moc vážně, že bych mohla s někým být“* (Petra). Respondentku Veroniku začal pronásledovat kolega ze zaměstnání, který si mylně vyložil její vstřícnost a přátelství a v případě paní Vladky pronásledování začalo, když se neodbytnému sousedovi vykazující zvýšenou pozornost její osobě snažila vysvětlit, že o vztah nestojí. *„Zpočátku to bylo milé, protože jsem v domě nikoho neznala.. ale přerostlo to mez. Nechápal, že s ním nechci navázat vztah a byl všudypřítomný“.*

Co se týče rozhodujícího momentu pro ženy, kdy si uvědomily, že jde o vážnou situaci a jsou pronásledovány, často v odpovědích zaznívalo, že tyto pocity nastoupily okamžikem vyhrožování, zvýšenou urputností, nepříjemným pocitem ze ztráty soukromí. Ženy často popisovaly, že projevy dvoření či láskyplných vyznání, kterými je stalkeri zahrnovaly, rychle přecházely do vyhrožování. *„Když jsem viděla, že se nemůžu nikam hnout, abych se neotáčela,.. tak jsem nad tím už uvažovala jako o pronásledování“.* (Irena)

Z rozhovoru jsem mimo jiné chtěla získat názor respondentek, zda zpětně přemýšlely, za jakých okolností by k pronásledování nedošlo nebo co ho mohlo zmírnit. Otázky zaměřené tímto směrem jsem se co nejvíce snažila pokládat tak, abych v ženách nevybudila pocit viny a tím pádem i s odstupem času nepodnítila sekundární viktimizaci. Ženy, které prošly ex- partner stalkingem se shodovaly, že jisté varovné signály registrovaly již v průběhu vztahu, jako např. zpovídání, zvýšený zájem trávit čas společně. Pokud ale vztah trvá, dle odpovědí žen mohou být tyto projevy do jisté míry lichotící, prokazující zájem o druhého. Do budoucna by se snažily vyvarovat zvýšené toleranci těchto kontrolujících projevů, nebo i nejasně definovaného rozchodu. *„... kdybychom to tak neprodlužovali, kdybych to utla hned,.., třeba by to nebylo tak hrozný, třeba si dělal naděje“.* (Irena) *„Jediné, co jsem si vyčítala, že jsem manžela neutla hned v začátku, že jsem mu tolik tolerovala“.* (Marie)

Ženy, které prošly jiným typem pronásledování, hledaly tyto dilemata, jak by šlo pronásledování zabránit, obtížněji. Spíše zaznívaly postřehy o počátečním vstřícném vztahu k pronásledovateli, které je však běžné v mezilidských vztazích a nelze ho tak brát obecně jako východisko k pronásledování. Tyto ženy hledaly spíše situační důvody a

důvody na straně pachatele za jakýchkoliv okolností. „Snažila jsem se mu nedávat žádné signály, ale myslím, že se to nedalo nijak ovlivnit“. (Vladka) „Možná kdybych se chovala ke kolegovi lhostejně,..., ale možná, že by si mě vyhlídl tak jako tak“. (Veronika)

6.2.2 Kategorie č. 2: Způsob pronásledování

Všechny dotazované ženy uvedly, že pronásledovatel je obtěžoval velkým množstvím sms zpráv, hovorů, osobních kontaktů, poškozování majetku, v jednom případě došlo opakovaně i k fyzickému napadání. Ve všech případech se pronásledování proměnilo v čas, kdy původně měly kontakty, zprávy či dopisy charakter vyznání, dvoření, žádostí o vztah či navrácení do vztahu. I v počátcích pronásledování byla však pro tyto kontakty příznačná vysoká intenzita, tedy i desítky zpráv denně. Způsob pronásledování se odvíjel od dostupnosti oběti pro pachatele. V případě pronásledování kolegou ze zaměstnání byla Veronika vystavena dennímu intenzivnímu osobnímu kontaktu, stejně tak Vladka v případě pronásledování sousedem. U všech případů, pokud měl stalker omezený přístup k oběti, tento kontakt si vynucoval. Ať už stopováním nebo pronásledováním prostřednictvím mobilního telefonu, a to i v nočních hodinách. Ve výpovědích žen zaznělo, že v této fázi si často pronásledovatel dával pozor, jak vystupuje před nejbližšími osobami. „Když přijeli na návštěvu rodiče, vždy se choval slušně, zdvořile, nebudil podezření.“ (Vladka) „Zpočátku k nám chodily domů kytky, milostné dopisy, .. před přítelem si nic nedovolil, jako být na mně hnusnej“. (Veronika)

Všechny respondentky popsaly, že postupně se milostné vábení transformovalo do vyhrožování. Vyhrožování pachatelé směřovali podle citlivých míst obětí. Vyhrožování bylo směřováno na sebedestrukci či manipulování s city oběti, „psal mi, že beze mě nemůže žít, že si něco udělá“ (Irena), „opakoval mi, že jsme jeho rodina, že nikoho jiného nechce a ani já nemůžu nikoho jiného mít“. (Marie) K další oblasti patřila oblast zaměstnání, kdy pachatel vyhrožoval oběti ztížením pracovních podmínek či rovnou ztrátou zaměstnání. Vladka popisovala zážitek vyhrožování skrze dceru, pachatel jí naznačoval, že by ji mohl unést. Pronásledování v jejím případě zašlo tak daleko, že jí soused prořezal pneumatiky u osobního automobilu „se vzkazem, že když bych potřebovala náhradní, stačí jen poprosit“. Výhrůžné snahy často směřovaly k partnerům dotazovaných žen. V tomto směru se nelišily zkušenosti žen, které pronásledoval bývalý partner nebo jiný pronásledovatel. Partner žen jim většinou stál v cestě. Ženy se tak setkaly

s vyhrožováním a zastrašováním, že partnerovi stalker ublíží, v jednom případě se pronásledovatel snažil ženě namluvit, že je jí partner nevěrný, v jiném případě si vytvořil konstrukci o vztahu s respondentkou a začal o tom jejího partnera přesvědčovat. „... začal příteli posílat sms zprávy, kde mu barvitě popisoval, co jsme spolu měli intimního zažít“.

(Veronika)

6.2.3 Kategorie č. 3: Psychické důsledky

Ani u jedné z dotazovaných žen výzkum neukázal, že by pronásledováním neutrpěla žádné psychické následky. V tomto případě z analýzy rozhovorů vyplynulo, že se zásadně neliší dopady na oběť podle toho, kdo byl pronásledovatelem. Všechny respondentky uváděly závažné změny v prožívání, chování, emočním naladění. K nejčastěji popisovaným patřil strach. Ženy- matky často pociťovaly strach v souvislosti s obavou o děti. Často souvisel s vícestranným vyhrožováním. Z rozhovorů vyplynulo, že strach u respondentek často souvisel s uvědomovanou hrozbou o zdraví či život svůj nebo svých blízkých. Např. Petra popisovala, že cítila obavu ze ztráty partnera, než že by se bála o svůj život. Zdůvodnila to tím, že „znala jsem ho přeci odmalička, tak mě nenapadlo, že by mi mohl chtít ublížit“. K dalším často popisovaným pocitům patřilo velké psychické vypětí související s beznadějí a bezmocí pronásledování nějak ovlivnit či mu zabránit. Netušily, zda a kdy vůbec skončí. Ženy často uváděly, že pokud už se cítily ohroženy na zdraví, tak právě na duševním. „...postupně to bylo tak úmorné, že jsem myslela, že z toho zcvokatím“. (Veronika) Jedna žena uvedla, že v tomto období prožívala daleko větší stres, než při učení se na státní zkoušky na vysoké škole, a to dlouhodobě.

Všechny ženy popisovaly psychosomatické potíže, které přetrvávali v důsledku stalkingu. Mezi nejčastější patřily poruchy spánku. Potíže se spánkem uvedly všechny dotazované ženy. Často byly tyto potíže uváděny do souvislosti s nočním očekáváním různé podoby ataku, ať už po telefonu, či domovního zvonku. Jedna z respondentek uvedla: „Hlavně večer to na mě padalo, takže jsem se v pokoji zamykala a než jsem zamkla, celý pokoj jsem prohledala“. (Irena) Ženy často uváděly, že se cítily paranoidní, měly nutkání se stále otáčet, neustále cítily pohled pronásledovatele. S tím souvisela často popisovaná lekavost a emoční labilita, v odpovědích zaznívala zvýšená plačtivost a smutná nálada. K dalším zmiňovaným obtížím patřilo vypadávání vlasů, nechutenství a s ním spojený úbytek na váze či zhoršení atopického ekzému.

K typickým pocitům, které byly uváděny v důsledku pronásledování patřily negativní emoce, které ženy obracely vůči své osobě, ztráta sebehodnocení. Z výpovědí žen zaznívala ztráta sebevědomí, „...začala jsem to vnímat jako svoji slabost.. že se tomu nedokážu postavit“ (Veronika), dostavovaly se i pocity výčitek svědomí, „byla jsem naštvaná sama na sebe, že sem se tam přistěhovala“ (Vladka).

Co se týče emocí, které pociťovaly dotazované ženy vůči muži, který je pronásledoval, neukázalo se jako určující, zda ženy pronásledoval bývalý partner nebo někdo jiný. Určující se spíše ukázalo, o jak blízkého člověka se jednalo. V případě, že ženu nepojil s pronásledovatelem blízký vztah, mnohem méně zazníval pocit soucitu, který zmiňovala kromě Ireny i třeba Petra, kterou pojilo s útočníkem letilé přátelství. Téměř ve všech těchto případech však vyznívaly pocity vůči pronásledovateli spíše ambivalentně, kdy ženy popisovaly velké množství záští vůči stalkerovi. Výjimkou byly ženy, které měly děti. U těchto dvou žen se téměř výhradně v popisu emočního doprovodu vůči útočníkovi vyskytoval pouze strach, a to vždy nejvíce o děti. Právě strach byl dominující emocí popisovanou ve všech příbězích.

6.2.4 Kategorie č. 4: Sociální důsledky

Do této kategorie jsem pomocí kódování zahrnula oblast pracovní, popřípadě studijní, dále bydlení, rodinu a blízké osoby respondentek a změny v běžném životě.

U všech žen jsme se během rozhovoru dotkly ovlivnění profesního života v důsledku pronásledování. Jedna respondentka v době pronásledování studovala, všechny ostatní byly zaměstnané. Všechny ženy se shodovaly, že došlo k výraznému ovlivnění soustředění se na práci či na studium a v některých případech došlo ke snížení podávaného výkonu. „Zkoušky jsem dělala kolikrát i dvakrát, na ranní přednášky jsem chodila pozdě“. (Irena) Často bylo nutné informovat kolegy ze zaměstnání kvůli potřebě úpravy pracovní doby či měnění směn z důvodu nepředvídatelného harmonogramu dne. V polovině případů ženy musely změnit zaměstnání, často v souvislost se změnou bydliště. V jednom případě šlo i o případ pronásledování bývalým kolegou. Z rozhovorů však zazněla i důležitost pracovního uplatnění pro stabilitu života. „Často mi práce pomáhala přijít na jiné myšlenky“ (Jana), „nemít práci.. možná tu dnes spolu neseďme, pomohlo mi, že jsem musela furt fungovat“. (Vladka) Změny popisovaly podobně ženy s různými typy

pronásledování, u zkoumaného výběru tedy nelze určit charakteristické znaky odpovídající pouze jedné nebo druhé skupině.

Pracovní změny souvisely s nutností změny bydlení. Často byla prvotním impulsem změna bydlení a následně respondentky hledaly novou práci. K tomuto kroku často přistoupily v nutném případě, kdy nenastala žádná jiná změna vedoucí k ukončení stalkingu. Z dotazovaných žen si polovina našla jiné bydlení, jednou ženou byla oběť ex-partner stalkingu, dalšími dvěma respondentky pronásledované mužem ze sousedství a kolegou ze zaměstnání.

K nutným změnám, ke kterým byly musely ženy přistoupit, patřila změna telefonního čísla, změny v běžných denních činnostech či rituálech. „*Omezila jsem běhání, věděl, kudy mám trasy.. taky jsme pořád hlídali, aby byly večer zatažené závěsy*“. (Petra) Často zmiňovanými byla změna cesty do práce, vyhýbání se místům, kde hrozilo setkání s pronásledovatelem, nebo i změna navštěvovaných obchodů. Některé snahy však neposkytly očekávanou nápravu. „*...i když jsem si změnila telefonní číslo, tak to nepomohlo*“. (Jana)

Všechny dotazované ženy měly rodinné zázemí, které jim poskytovala primární rodina, partner, a u všech případů byla rodina do pronásledování zainteresována. Více či méně se stalking dotýkal blízkého okolí dotazovaných žen, včetně dětí. Obě ženy, které měly tou dobou malé děti, zajistily dětem psychologickou pomoc, kdy se na ně často přenášely potíže rodiče. Jedna z dotazovaných žen, která měla tou dobou mladší sestru, byla sama překvapená, jaký přesah měla tato zkušenost i na její sestru, aniž by jí do problému zasvěcovala. „*...říkala mi, že se jí zdálo, jak na mě on kouká střešním oknem..tušili to opravdu asi všichni*“ (Irena) V některých případech se rodiče respondentek snažili sami kontaktovat rodiče pronásledovatele a sjednat nápravu.

Při analyzování sociálních důsledků pronásledování se nevyskytly specifické znaky pro různé typy pronásledování. Z rozhovoru bylo patrné, že všechny změny ovlivňuje pocíťovaná míra ohrožení a naděje na možnost změny jiným způsobem.

6.2.5 Kategorie č. 5: Vztahy

V rozhovoru mě zajímalo, zda a jakým způsobem ovlivňuje pronásledování vztahy s lidmi. Zaměřovala jsem se jak na vztahy partnerské, tak i ostatní. Z odpovědí vyplývaly zajímavé postřehy týkající se současných vztahů i těch nově navazovaných.

Všechny ženy, se kterými jsem hovořila potvrdily, že pronásledování mělo významný vliv na jejich vztahy s lidmi. Ženy, které v době pronásledování žily v partnerském vztahu, často uváděly, že došlo k narušení oboustranné důvěry s partnerem, často s prověřováním věrnosti. „... *ničilo to můj nový vztah, partner si myslel, že se k němu chci vrátit*“. (Jana) Všechny dotazované ženy, které měly v době pronásledování partnera, uvedly, že v konečném důsledku je prožitá zkušenost s partnerem sblížila. „*Vím, že to pro něho bylo těžké, ale nakonec jsme s partnerem problémy ustáli*“. (Veronika)

Všechny ženy, které pronásledoval bývalý partner se shodovaly, že v novém vztahu jsou více citlivé na všechny projevy nedůvěry, podezíravosti, žárlivosti, obecně tedy zvýšené kontroly přicházející od partnera. Z odpovědí těchto respondentek také bylo patrné, že pokud v době pronásledování nežily v partnerském vztahu, o nový vztah samy neusilovaly. Nový vztah našly spíše souhrou okolností. „...*pokud bych neměla už tou dobou na blízku partnera, jsem si jistá, že bych už zůstala sama*“. (Marie) U dvou respondentek, které pronásledoval bývalý partner, došlo k navázání nového vztahu ještě před tím, než pronásledování dosáhlo významných intencí. U žen, které prožily jiný typ pronásledování, nezazníval v rozhovoru důraz na prověřování partnerových vztahových vlastností v takové intenzitě, jako u druhé skupiny žen.

Co se týče přátelských vztahů, respondentky bez ohledu na typ stalkera často popisovaly, že se v obecné rovině proměnily jejich potřeby k navazování mezilidských vztahů, kontakty nevyhledávaly, neměly zájem o účast na společenských akcích. K popisovaným pocitům patřila rezervovanost, odtažitost k lidem, obava o soukromí. Pokud si ženy kladly otázku, zda nepodnítily zvýšený zájem o svou osobu svou tolerancí a vlídností, byl patrný větší podíl opatrnosti v návazných mezilidských vztazích. „*Nechci se už víckrát spálit, .. možná si teď lidé mohou myslet, že jsem odtažitá, až nepříjemná, .. stále přemýšlím, jak by si moji vstřícnost mohli vykládat*“. (Petra) Často si také dávaly pozor na to, co komu říkají. Respondentky, které s pronásledovatelem pojil okruh společných přátel uvedly, že o některé kamarády přišly. „...*uvědomuju si, že některý lidi se poznají, až za určitých okolností, .. dávám si víc pozor*“. (Petra) „... *určitě to prověří i kvalitu vztahů*“. (Veronika)

6.2.6 Kategorie č.6: Pomoc a podpora

Všechny ženy, se kterými jsem hovořila, měly to štěstí, že i když pronásledováním přišly o některé vztahy a zároveň byly obezřetné před těmi nově příchozími, mohly se spolehnout na silnou podporu svého okolí. Žádná z dotazovaných žen nesdělila, že by neměla nikoho, komu by se mohla svěřit s problémy nebo nikoho, kdo by se jí alespoň nepokusil pomoci. Všechny ženy měly za sebou podporu rodiny a většinou jednoho důvěrníka. Buď jím byla blízká kamarádka nebo kolegyně ze zaměstnání. „Řekla jsem o tom kamarádce, i díky ní jsem viděla realitu, neměla jsem už tolik tendenci přivírat oči“. (Marie) V případě, že dotazovaná žena byla v intimním vztahu s mužem, i přes trhliny, které tento vztah utrpěl vlivem stalkingu, ženy sdělovaly, že se jim dostalo značné podpory od jejich partnera. „Nakonec mi úplně nejvíc pomohl přítel, ..uvěřil, že s kolegou skutečně nic nemám, viděl, jak mě to vyčerpává a společně sme to zvládli“. (Veronika)

V některých případech ženy odpovídaly, že měly zpočátku nutkání si problémy vyřešit samy, zazněl i zajímavý názor od jedné participantky, že pokud se o problémech nemluví, jako by nebyly. I tato respondentka však časem zjistila, že je úlevné najít spřízněnou duši, která je ochotna vyslechnout.

V rozhovoru jsem se snažila získat informace o postoji respondentek ohledně vyhledání odborné pomoci např. psychologa nebo neziskových organizací. V případě nevyhledání tohoto druhu pomoci zaznívaly argumenty jako snaha se s problémem vypořádat po svém nebo také domněnka, že pokud by pronásledování trvalo ještě déle, podobnou pomoc by žena zvažovala. Pokud dotazované ženy pomoc psychologa nebo jiných pomáhajících profesí vyhledaly, byly za to rády, psychologa i poradce zahrnuly mezi lidi, kteří jim v nepříznivé situaci pomohly nejvíc. „V nejhorším období mi nedokázal pomoci ani přítel, a to se choval chápavě. Ale potřebovala sem asi někoho nestranného“. (Jana) Pomoc psychologa vyhledaly obě respondentky, které měly děti a pociťovaly strach o jejich zdárný vývoj.

Pronásledování ohlásily dvě z dotazovaných respondentek na policii. U obou případů sehrály důležitou roli všímaví sousedé, kteří hlídku policie zavolaly. V případě paní Marie policie vyšetřovala opakované napadení, v případě paní Vladky překročilo pomyslnou mez prořezání pneumatik u osobního automobilu. Obě ženy byly matkami, zalekly se tedy, kam by až pronásledování mohlo pokračovat.

Dotazované ženy, které pronásledování na policii neohlásily, svou volbu zdůvodňovaly nejčastěji tak, že jim to často jejich okolí radilo, ale neviděly v tom buď

žádný smysl i z důvodu nedostatku důkazních materiálů, necítily se ohrožené na životě nebo sdělovaly, že jim dotyčný neublížil fyzicky, takže je nenapadlo to ohlásit. Důvodem mohlo být i to, že ve většině případů se jednalo o známého člověka, ženám dlouhou dobu důvěrného, částečně na něho braly ohled. „... *pořád jsem se prala s myšlenkou, že je to přeci jen blízký člověk, neznala jsem hranici, kdy už by to bylo potřeba ohlásit*“. (Petra)

6.2.7 Kategorie č. 7: Ukončení pronásledování

Tuto kategorii jsem si stanovila pro získané informace ohledně způsobu ukončení pronásledování a následného procesu stabilizace. Chtěla jsem získat hlavně informace o tom, co přispělo k ukončení stalkingu, kdy všechny dotazované ženy sdělily, že pronásledování již netrvá, a také o změnách v prožívání oběti v důsledku ukončeného pronásledování.

Ze všech popsaných příběhů vyplynulo, že stalker svého jednání nezanechá většinou dobrovolně. Impulsem k ukončení byl téměř ve všech případech zásah zvenčí, tedy třetí strany, nebo radikální změna ze strany oběti. V některých případech sice k ukončení přispělo dlouhodobé ignorování veškerých pokusů o kontakt a ataky, ve většině případů však samotná tato strategie nepomohla. V polovině případů byla oběť donucena změnit své bydliště, s čímž souvisela potřeba opuštění stávajícího zaměstnání nebo školy u dětí. K přestěhování se ženy uchýlily i přes to, že u dvou z těchto případů došlo k represivnímu řešení případů. U jedné z respondentek však pronásledování pokračovalo, jelikož pachatel byl pouze podmíněčně potrestán. V dalších případech přispěla k ukončení podpora nejbližších osob a změna současného životního stylu pronásledovatele. „...*trochu ho přimáčkli rodiče, našel si práci, pak to sláblo.. pak si našel holku*“. (Irena) „*Moje mamka to jednou řekla jeho mamce, .. potom chodil na nějaký sezení. Potom se odstěhoval do jiného města a od té doby jsme se neviděli*“. (Petra)

Z odpovědí dotazovaných žen bylo zřejmé, že nějakou dobu trvalo, než se ustálilo jejich prožívání, spánek. Často zaznívalo, že se psychika zotavovala minimálně několik měsíců, někdy také rok. Neshledala jsem přímou úměru mezi rekonvalescencí a dobou pronásledování. Z odpovědí zkoumaného souboru tak lze usuzovat, že čas, po kterém došlo k celkové stabilizaci dotazovaných žen nesouvisí s tím, jak dlouho byly pronásledovány vystaveny. Nelze ani potvrdit, že by navrácení vyrovnanosti souviselo s tím, kdo byl pronásledovatelem. Pozorovatelná v daných případech byla míra pomoci z okolí, včetně

možnosti pracovního uplatnění. Ženy často popisovaly, že v okamžiku, kdy uvěřily, že se dalšího útoku nemusí obávat a prožitá zkušenost neovlivňuje každodenní fungování, došlo ke zlepšení emočního nastavení a celkovému klidu. Často změnu popisovaly pozitivním emočním prožitkem: „...uvědomila jsem si to, když jsem se spontánně bavila u dobrého filmu, že se mohu zase uvolněně smát“. (Marie) Dá se říci, že ke stabilizaci obětí často došlo právě samotným ukončením pronásledování a pravděpodobně sehrály roly i jiné faktory, jako osobnostní dispozice. Přesto je patrné, že ne ve všech případech byly v době rozhovoru všechny důsledky zcela eliminované. Jedna respondentka uvedla, že zvonění v telefonu si vypíná stále. Další dotazovaná žena uvedla, že se občas ještě dnes rozhlíží, jestli na ní dotyčný muž někde nečíhá..

6. 3 K výzkumným otázkám

V této kapitole se dostávám ke zodpovězení výzkumných otázek, které jsem si ve výzkumu stanovila:

- **Můžeme určit podobné znaky pro počátek pronásledování u vybraných respondentek?**

U žen, které prošly zkušeností stalkingu bývalým partnerem, pronásledování odstartoval rozchod. U dalších tří respondentek došlo k pronásledování poté, kdy se dotyčný muž začal cítit odmítnutý jako potenciální partner respondentky. Ženy shodně uváděly, že počátek pronásledování si začaly uvědomovat zvýšenou urputností, kterou je muži zahrnovali a nepříjemným pocitem ze ztráty soukromí. Milostné projevy ve všech případech záhy přešly ve vyhrožování. Ženy, které byly vystaveny pronásledování bývalým partnerem vypovídaly o varovných signálech pronásledování již z doby vztahu, jako je zvýšená kontrola. Do budoucna by se vyvarovaly toleranci těchto projevů a jasněji strukturovaly rozchod. Ostatní ženy těžko hledaly odůvodnění počátku pronásledování. Můžeme tedy říci, že lze určit podobné znaky počátku pronásledování u vybraných respondentek.

- **Jaké jsou hlavní psychické důsledky pro oběť stalkingu?**

Z odpovědí všech dotazovaných žen bylo patrné, že pociťovaly díky pronásledování psychické změny. K nejčastěji zmiňovaným pocitům patřil strach z pronásledovatele, umocněný, pokud se žena bála o dítě. Tento strach často pramenil z vyhrožování útočníka směrem do konkrétních citlivých oblastí, ne tedy nutně strach o svůj život. Doprovodným jevem byla zvýšená úzkostnost zapříčiněná ztrátou soukromí a obavou z kontaktu se stalkerem v nepředvídatelných okamžicích. K dalším popisovaným pocitům patřila bezmoc pramenící z nemožnosti situaci nějak ovlivnit, přetrvávající smutná nálada nebo emoční labilita s plačtivostí. Z odpovědí bylo patrné i ovlivnění sebehodnocení žen. V důsledku pronásledování všechny ženy popisovaly psychosomatické obtíže, ve všech případech musely čelit potížím se spánkem, některé ženy trpěly vypadáváním vlasů, nechutenství či kožním onemocněním.

- **Lze pozorovat odlišnosti v důsledcích pronásledování pro oběť ex- partner stalkingu a oběť se zkušeností s jiným typem pronásledování u vybraného souboru?**

Závěry zkoumání prokázaly, že psychické obtíže vyskytující se v souvislosti s pronásledováním nesouvisely s osobou stalkera a typem pronásledování. Ve výzkumu se nepotvrdilo, že by typ pronásledování měl vliv na dobu, po kterou osoba ohrožená cítí psychický dopad pronásledování na svou osobu. Stejně tak při analyzování sociálních důsledků týkající se profesního uplatnění, změny bydlení či běžných denních aktivit výzkum prokázal, že nelze určit odlišnosti pro rozdílné typy pronásledování. Významné odlišnosti se ukázaly v oblasti sociálních vztahů obětí.

- **Změní zkušenost s nebezpečným pronásledováním sociální vztahy oběti?**

Všechny ženy, které se zúčastnily výzkumu potvrdily, že pronásledování mělo významný vliv na jejich vztahy s lidmi. U těch žen, které měly v době pronásledování partnera, došlo k oboustrannému narušení důvěry mezi partnery. Ženy, které zažily pronásledování bývalým partnerem, byly v navazujícím partnerském vztahu citlivější na projevy podezíravosti, žárlivosti a zvýšené kontroly. Tyto ženy rovněž nevyvíjely žádnou aktivitu k navázání nového partnerského vztahu. Ženy, které prožily jiný typ

pronásledování, nekladly takový důraz na prověřování partnerových vztahových vlastností. Dá se tedy předpokládat, že u žen z druhé skupiny nemělo pronásledování vliv na navazování partnerského vztahu. Co se týče ostatních vztahů, respondentky z obou skupin vypovídaly o zvýšené opatrnosti, obavě o soukromí a proměně potřeby k navazování mezilidských vztahů. Oblast ostatních mezilidských vztahů je dle tohoto výzkumu tak ovlivněna vždy bez ohledu na typ pronásledovatele.

▪ **Jaké nejčastější pocity pachatel v oběti vyvolává?**

Dominující emocí, kterou popisovaly ženy jako nejčastěji pociťovanou vůči muži, který je pronásledoval, byl strach. Ten často souvisel nejen se strachem o svou osobu, ale i o děti či partnera a vyplýval vždy z projevů vyhrožování, v některých případech i útoků na oběť či majetek. Často popisovaným pocitem vůči pronásledujícímu muži byla zášť. Pocity se však ukázaly jako ambivalentní spolu s lítostí v případě, že ženu pojal s útočníkem blízký vztah, byť přátelství. V těchto případech se ženy více zdráhaly pronásledování oznámit policii či začít jinak řešit. Nebylo tedy určující, zda se jednalo o ex- partnera či jinak blízkého muže. Určujícím kritériem ale byla právě skutečnost, zda byly ženy matkami. V tom případě převládl pocit strachu nad pocitem lítosti i zášti.

▪ **Jaké faktory ovlivňují celkovou stabilizaci oběti po prožitém pronásledování?**

Výzkum nepotvrdil, že by v daných případech byla určující doba, po kterou pronásledování trvalo pro čas potřebný k regeneraci. Mnohem významnější se ukázalo individuální přesvědčení o ukončení pronásledování záležící patrně i na jiných faktorech, např. osobnostních dispozicích. K častým odpovědím patřilo, že prožívání včetně spánku se upravilo v řádu měsíců, v některých případech za rok. Všechny ženy zažily významnou podporu nejbližších osob, žádná žena nesdělila, že by neměla nikoho, kdo by jí pomohl. Pokud ženy žily v partnerském vztahu sdělily, že prožitá zkušenost jejich vztah utužila. Za velmi důležitou pomoc považovaly respondentky možnost pracovního uplatnění, možnost následného běžného života. Pokud k pomocným subjektům patřila pomoc odborná, např. psychologická, ženy ji zahrnuly mezi nejdůležitější pomoc vůbec. Prožitý typ pronásledování není pro hodnocení navrácení psychické rovnováhy vypovídající.

7 Diskuze

Tato bakalářská práce zabývala otázkami, zda a jakým způsobem pronásledování ovlivňuje život oběti a jaké faktory se podílejí na následné stabilizaci. V první řadě mne zajímalo, zda u vybraných respondentek můžeme nalézt shodné znaky v počátcích pronásledování. Vzhledem k tomu, že jsem si v rámci výzkumného souboru stanovila dvě skupiny, kdy první tvořily oběti pronásledování ex- partnerem a druhou oběti jiného typu pronásledování, v některých ohledech bylo možné nalézt mezi nimi odlišnosti. Co se týče počátku pronásledování, souhrnně se dá směřovat do období, kdy dotyčný muž pocítuje ztrátu či nedostupnost konkrétní ženy. Oběti často počátek pronásledování začínají vnímat od chvíle, kdy je jim vyhrožováno. Tuto výzkumnou otázku jsem si stanovila na základě studia odborné literatury, která se důvody pronásledování zabývá, a to zejména z pohledu pronásledovatele. U ex- partner stalkingu se obecně předpokládá, že mezníkem vzniku je rozchod partnerů. Ani toto zkoumání nepotvrdilo opak. Ženy zařazené do první skupiny často zmiňovaly přítomnost zvýšené kontroly tehdejšího partnera a také si uvědomovaly zvýšenou toleranci, kterou vykazovaly při vážných problémech a ukončení vztahu. V jednom případě také byla oběť napadena bývalým partnerem, což bylo pokračováním domácího násilí. V tomto případě byl pronásledovatelem tzv. ofenzivní stalker. Ve dvou dalších případech ex- partner stalkingu se jednalo o defenzivního pronásledovatele (srov. kap. 4.1.2). Ženy, které prožily pronásledování jiným typem stalkera, těžko hledaly příčiny. Je tedy patrné, že ženy, které pronásledoval ex- partner si pronásledování dokážou lépe vysvětlit a odůvodnit. Zajímavé by tedy bylo ověření platnosti případné hypotézy u jiného výzkumného souboru.

Všechny dotazované ženy v odpovědích uváděly, že s pronásledováním souvisely i změny duševního stavu a prožívání. Výzkumnou otázku jsem stanovila proto, že na základě studia odborné literatury jsem došla k závěru, že v naprosté většině případů stalking má vliv na psychiku oběti, kdy dle Čírtkové, Vitoušové (2007) pronásledování nezanechává psychické následky na 0- 2% obětí (viz tab. 5). Nejčastěji zažívaným pocitem, které participantky popisovaly, byl strach. Tento často pramenil z vyhrožování a byl intenzivněji popisovaný v odpovědích respondentek- matek. Mezi nejčastěji zmiňované patřilo i narušení spánku. Tento důsledek uvedly zcela všechny tázané účastnice výzkumu. Ženy často pocítovaly beznaděj, že by mohly situaci nějak ovlivnit. V porovnání s výzkumem prezentovaným Zbořilovou (2009), je patrná odlišnost co se týče poruch spánku. Z publikovaného výzkumu vyplynulo, že pouze 35 % obětí označilo variantu

potíží se spánkem. Ve výzkumu zpracovaném pro účely této práce odpověděly všechny ženy, že jim stalking spánek narušil. Tento rozdíl může pramenit z odlišného typu studie, kdy publikovaný výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření, ale může být i zkreslen, v našem případě charakteristikami daného souboru a také jeho velikostí. V době realizovaných rozhovorů již většina psychických potíží ustoupila. Popis prožitků tak mohl být skreslen časem, který od pronásledování uplynul.

Dílčím cílem výzkumu bylo zjistit, zda existují rozdíly mezi oběťmi pronásledovanými bývalým partnerem a oběťmi, které pronásledoval jiný muž. V prostudované literatuře jsem nenašla adekvátní studie, které by se případnými odlišnostmi zabývaly. I když je tématu ex- partner stalkingu již v literatuře věnováno dostatek prostoru, většina poznatků se soustřeďuje na pachatele. Z těchto poznatků vyplývá, že je u ex- partner stalkera zvýšené riziko napadení s převládajícími negativními emocemi (Čírtková, Vitoušová, 2007). Chtěla jsem tak zjistit, zda skutečnost, že oběť pojiil s pachatelem svého času intimní vztah poznamená následnou prožívanou újmu. Z odpovědí dotazovaných žen se nepotvrdilo, že by dotyčné ženy, které zažily pronásledování ex- partnerem prožívaly větší psychickou újmu nebo psychické důsledky pronásledování prožívaly po delší čas od jeho ukončení než ženy, které pronásledoval jiný muž. Podobně z výsledků výzkumu nevyplynulo, že by tyto dvě skupiny respondentek měly odlišné zkušenosti co do změn v sociální oblasti, jako telefonního čísla, změna zaměstnání, bydlení nebo proměna běžných denních aktivit. Lze tak předpokládat, že následky pro oběť jsou ovlivněny jinými faktory než je předcházející intimní vztah k pronásledovateli. Psychické následky mohou být ovlivněny osobnostními dispozicemi i dostupností pomoci, jak již bylo uvedeno. Dosažené výsledky však mohly být ovlivněny výběrem výzkumného souboru, kdy sice jednu skupinu tvořily oběti ex- partner stalkingu, ale druhou skupinu zastupovaly ženy, z nichž minimálně jedna prožila pronásledování velmi blízkým člověkem, kterým byl dlouholetý kamarád.

K dalším prověřovaným dílčím cílům výzkumu patřilo, zda a jaký vliv má pronásledování na sociální vztahy oběti. Z odpovědí vyplynuly dvě oblasti, a to vztahy partnerské a ostatní sociální vztahy. Všechny ženy v odpovědích potvrdily, že pronásledování mělo významný vliv na jejich vztahy s lidmi. Pokud ženy uvedly, že v době, kdy zažívaly tuto nepříjemnou životní etapu, žily ve vztahu, důsledkem stalkingu byla narušena oboustranná důvěra s partnerem. Pokud ženy zažily pronásledování bývalým partnerem, v novém partnerském vztahu, jak popisovaly, byly zvýšeně citlivé na projevy nedůvěry, zvýšené kontroly, podezíravosti. Tyto pocity mohly pramenit z již prožité

zkušenosti, všechny tyto respondentky zmiňovaly tyto vztahové kvality jako chybějící bývalému partnerovi v době existence vztahu. Tyto výsledky korespondují i s výzkumem realizovaným v rámci diplomové práce (Lukšíčková, 2012), kde tyto zkušenosti popisovali účastníci výzkumu z řad odborné české veřejnosti, které s obětmi stalkingu přišli do kontaktu v rámci svého profese. Charakteristické pro ženy pronásledované bývalým přítelem je také popisovaná relativně žádná snaha směřující k navázání nového vztahu. Často tento krok musel učinit nový partner s patřičnou dávkou trpělivosti. Ženy, které prožily jiné druhy pronásledování neuváděly tyto postřehy a kvalifikátory v tak silné míře, nebyl u nich patrný takový důraz na ověření partnera. Co se týče prověřování ostatních vztahů, z výzkumu nevyplynul rozdíl mezi stanovenými dvěma skupinami. Ženy se zkušeností stalkingu jako takovou, bez rozlišení osoby pronásledovatele, uváděly v odpovědích, že si začaly dávat pozor, co komu sdělují, projevovaly zdrženlivost v navazování mezilidských vztahů a mnohem více si střežily soukromí. Po dobu pocíťovaných psychických následků se navíc účastnily společenských událostí jen v minimální míře.

Nejčastějším pocitem, který zazníval v popisovaných emocích směřovaných k pachateli, byl strach. Strach byl nejčastěji způsoben vyhrožováním pachatelem cíleném do citlivých oblastí oběti. Tento strach pramenil i z obavy, že oběti často nevěděly, co dalšího mohou čekat, ani čeho je útočník schopen. Pokud měly respondentky děti, což bylo u dvou případů, strach se stupňoval obavou o ně. Druhým nejčastějším pocitem, které ženy popisovaly, byla zášť. Původcem pocitu byla často popisovaná bezmoc a snaha obtěžovatele kontrolovat život oběti. Pocity vůči pronásledovateli mne zajímali z důvodu porovnání se studií, kterou publikoval Dressing, Kuehner a Gass (2005), z jejichž výsledků vyplynulo, že agresivní, nenávistné pocity prožívá 31% postižených osob. V našem výzkumu sdělily tyto pocity 4 z celkově 6 dotazovaných žen. Zároveň však bylo v našem výzkumu zjištěno, že tyto pocity byly spolu s lítostí vůči pronásledovateli ambivalentní v případě, že oběť a pachatele pojil blízký, a to nejen předešlý partnerský, vztah. Tyto pocity se také spolupodílely na tom, že oběť pronásledování neohlásila policii. Kritériem pro pocíťované emoce se rovněž ukázalo být mateřství. V případě, kdy ženy měly děti, strach zazníval jako dominantní emoce bez ohledu na vztah k pachateli. V těchto dvou případech rovněž ženy podaly trestní oznámení na policii.

Z výzkumu dále vyplynulo, že není prokazatelná souvislost mezi dobou, po kterou pronásledování trvalo a časem potřebným pro regeneraci, a rovněž mezi typem pronásledování. Ženy popisovaly dosažení vnitřního klidu a stabilizace rozdílně, ale

všechny měly uspokojenou potřebu otevřené budoucnosti. Všechny ženy v průběhu výzkumu popisovaly, že žijí relativně normálním životem a v současné době se snaží na prožitou zkušenost nemyslet. Všechny dotazované ženy budily dojem pozitivního naladění a vyrovnaní se se situací, což mohlo souviset s previktimní osobností (Čírtková, Vitoušová, 2007), ale i s vhodně zvolenými coping strategiemi (srov. kap. 4.3.1) Z odpovědí zúčastněných žen mne velmi zaujalo, že často zaznívalo, jak moc si nyní váží běžných radostí života, užívají si i maličkosti, které jim po prožitých nepříjemnostech připadají vzácné. V této souvislosti by dle mého názoru mohly být zajímavé výsledky studie zaměřené na životní spokojenost žen po prožitém pronásledování a těch, které podobnou zkušenost nemají.

Všechny participantky na výzkumu potvrdily, že měly na blízku osobu, která jim nabídla pomocnou ruku. Pokud ženy vyhledaly odbornou pomoc např. psychologa nebo jiného pomáhajícího pracovníka, tuto pomoc zařadily mezi nejdůležitější pomoc, které se jim dostalo. Současný psychický stav jistě mohl souviset s uplynulou dobou od ukončení pronásledování a možnou mírou zkreslení popisovaných prožitků. Jiné výsledky by však mohl nabídnout výzkum, jehož účastníky by byly oběti bez vhodné sociální opory a pomoci. Stejně tak výsledky výzkumu mohou být ovlivněny i výběrem respondentek, kdy kritériem byl subjektivní prožitek stalkingu, byť s nastavenými mantinely. Je možné, že pokud by byl výzkum realizován pouze s respondentkami, které pronásledování ohlásily na policii, závěry by se mohly proměnit. Tato varianta by byla rovněž zajímavá pro některý z dalších výzkumů.

Většina žen rovněž sdělovala, že k ukončení pronásledování došlo buď tím, že samy byly nuceny přistoupit k radikálnímu kroku, např. se odstěhovat, popřípadě byl nutný zásah třetí osoby. Ve dvou případech do pronásledování vstoupili rodiče, v jednom případě byl pachatel nepodmíněně odsouzen. Když však pomineme tento jediný případ, je pravděpodobné, že k ukončení pronásledování došlo i v závislosti na typu stalkera. Dle nabídnutých klasifikací v teoretické části práce se většinou jednalo o socializovaný typ stalkera, který se nechal od svého počínání odradit, např. u Petry, Vladky či Ireny, kdy se jednalo dle dostupných informací pravděpodobně o odmítnutého pronásledovatele, nebo u Veroniky, která byla pronásledována pravděpodobně nekompetentním svůdcem. Pokud by se výzkumu zúčastnily oběti, které pronásledoval např. sadistický stalker, nelze vyloučit, že závěry by byly odlišné.

8 Závěry

Cílem práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem pronásledování ovlivňuje život oběti a jaké faktory se podílejí na následné stabilizaci. Dílčími cíly bylo ověřit, zda lze pozorovat rozdíly mezi obětí ex- partner stalkingu a obětí, která zažila pronásledování jiným stalkerem, jaké jsou důsledky pronásledování v oblasti prožívání, běžného života a sociálních vztahů oběti.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že pronásledování ovlivňuje život oběti v širokém spektru. Bylo ověřeno, že v důsledku stalkingu dochází k četným změnám v prožívání poškozených, mezi nejčastější důsledky patří emocionální změny. Prožívání strachu je většinou způsobeno vyhrožováním do oblastí, ve kterých jsou oběti nejvíce citlivé. K dalším pocitům patří beznaděj či úzkost. Oběti ztrácí na sebehodnocení, jsou popisují emoční labilitu. Doprovodným jevem jsou poruchy spánku či další psychosomatické důsledky. Zanedbatelné nejsou ani důsledky pro běžný život oběti, v polovině všech případů tohoto výzkumu se oběť byla nucena přestěhovat, změnit práci, v odpovědích zazněla i změna telefonního čísla. Nutnou změnou je často omezení každodenních aktivit, změna režimu i běžných návyků. Pronásledování zasahuje i do života nejbližších osob oběti, zejména rodiny. Pronásledování ovlivnilo významně sociální vztahy současné, i ty nově vznikající. Změny se týkaly jak vztahů partnerských, tak těch ostatních.

Výzkum potvrdil, že v některých oblastech se liší důsledky pronásledování pro oběť ex- partner stalkingu a oběť vystavené pronásledování jiného muže. Týká se to zejména navazování partnerských vztahů. Z analýzy výpovědí respondentek vyplynulo, že oběti ex- partner stalkingu jsou mnohem více nedůvěřivé a opatrné při navazování následujícího partnerského vztahu. To platí zejména, pokud je ex- partner podroboval zvýšené kontrole a byl podezřivý, což se u všech třech žen v tomto výzkumu potvrdilo bez výjimky. Oběti ex- partner stalkingu často o navázání dalšího vztahu nestály, avšak i přes to v době rozhovoru žily ve spokojeném vztahu s partnerem. Tyto ženy také často popisují svou zvýšenou toleranci k projevům kontroly za doby vztahu a uvědomují si nejasnou strukturovanost konce partnerského vztahu. Ženy, které byly vystaveny jinému typu pronásledování, jsou více než v navazování partnerského vztahu obezřetnější v ostatních vztazích, zároveň však v tomto směru nevykazují vyšší nápadnost než oběti ex- partner stalkingu. Výzkum zároveň nepotvrdil, že by oběti ex- partner stalkingu prožily větší psychickou újmu než oběti pronásledované jiným mužem. Stejně tak výzkum

neprokázal, že by sociální dopad, jako nutnost stěhování či změna telefonního čísla souvisela s tím, kdo byl pronásledovatel.

Počátky pronásledování si ženy často uvědomily, když jim začalo být vyhrožováno. Tomu vždy předcházela snaha vztah vytvořit či navnadit a vyhrožování nastoupilo v okamžiku, kdy se muž začal cítit odmítnutý či ohrožený. Ženy, které pronásledoval bývalý partner si častěji než ženy v druhé skupině dokázaly počátek pronásledování zdůvodnit, jelikož pozorovaly signály, jako zvýšenou kontrolu již v době vztahu. Navíc pronásledování v jejich případě začalo vždy po rozchodu.

Z výzkumu vyplynulo, že pro následnou regeneraci po pronásledování je nezbytné, jaké pomoci se oběti dostane. Všechny respondentky popisovaly, že měly na blízku člověka, který byl ochoten jim pomoci. Mohly se rovněž i nadále profesně realizovat, všechny ženy uváděly důležitost zaměstnání či studia ve svém dalším životě. Pokud se obrátily na pomoc psychologa nebo jiného pracovníka z řad pomáhajících profesí, tuto pomoc zařadily mezi nejdůležitější. Z výzkumu nevyplynulo, že by existoval rozdíl v procesu stabilizace u dvou stanovených skupin obětí. Z provedeného výzkumu rovněž vyplynulo, že by doba, po kterou pronásledování trvalo, nebyla určující pro čas následného navrácení se oběti do běžného života.

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem nebezpečného pronásledování na psychiku oběti stalkingu. Je dělena na teoretickou a praktickou část.

Práce zasazuje nebezpečné pronásledování do širšího kontextu sociálně patologických jevů. První kapitola se zabývá delikventními jevy, jejich postavením v rámci společenských věd. Nabízí členění sociálních patologií z pohledu rozličných teorií a vztahuje tyto teorie i na českou společnost.

Nebezpečné pronásledování je spojeno s různými projevy agresivního chování, stalking bývá definován jako specifická forma vztahového násilí, proto tato práce nabízí vhled do teorií agresivního chování. Definuje základní pojmy, uvažuje nad determinantami agresivity, jak psychologickými, tak i sociálními a biologickými. Kapitola popisuje i druhy agresivního chování napříč klasifikacemi různých autorů. Nabízí pohled na některé psychologické aspekty agresivity, a to zejména ve vztahu k emocím či frustraci.

Třetí kapitola se opírá o legislativní ukotvení nebezpečného pronásledování. Porovnává zákonné možnosti obětí stalkingu v současné době a před uzákoněním stalkingu jako trestného činu, současně nabízí srovnání s legislativami a pojetím v jiných zemích. V kapitole jsou rovněž shrnuty nejpodstatnější změny, které přinesl zákon o obětech trestných činů a to zejména ve vztahu k obětem nebezpečného pronásledování.

Další kapitola této práce se zabývá již samotným nebezpečným pronásledováním. Je zde předložen náhled na vývoj myšlenkových směrů a pojetí nebezpečného pronásledování. Kapitola nabízí přehled definic, statistické údaje týkající se četnosti výskytu i intersexuální rozdíly u nebezpečného pronásledování. Dílčí kapitola se zaměřuje i na ex- partner stalking a kyberstalking. Samostatná část této kapitoly se věnuje pachateli stalkingu, jeho motivaci a nabízí nejčastěji předkládané typologie. Významná část je dále věnována oběti nebezpečného pronásledování. Zmiňuje nejčastěji uváděné sociální, ale zejména psychické důsledky pronásledování pro oběť. Nabízí přehledné zpracování těchto důsledků. Zmiňuje coping strategie jako způsob zpracování zátěže a hovoří i o uplatnění teorie resilience. Prostor je věnován viktimizaci, tedy procesu poškozování a způsobování újmy, jak primární, tak sekundární, pozornost je věnována i tzv. nelineárnímu průběhu viktimizace. Dílčí podkapitola popisuje možnosti pomoci a podpory obětem stalkingu, jsou popsána základní doporučení pro zlepšení situace oběti.

Teoretická část také nabízí některé z realizovaných studií, které se věnovaly psychologii oběti stalkingu a které sloužily jako vodítko pro realizování výzkumu k této práci.

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda a jakým způsobem pronásledování ovlivňuje život oběti a jaké faktory se podílejí na následné stabilizaci oběti. Dílčím cílem bylo zjistit, zda lze pozorovat rozdíly u oběti ex- partner stalkingu a oběti se zkušeností s jiným typem pronásledování, jaké jsou psychické a sociální důsledky a důsledky ve vztahové oblasti. Výzkum byl realizován kvalitativní metodou, sběr dat se uskutečnil formou rozhovorů. Výzkumu se zúčastnilo šest respondentek, tři z nich měly zkušenost s ex- partner stalkingem, další tři ženy s pronásledováním jiným mužem. Pro účely ověření dílčích výsledků byly participantky rozděleny do dvou skupin. Analýzou dat bylo zjištěno, že pronásledování má značný dopad na život oběti, zasahuje jak sféru psychickou, tak způsobuje nutnost sociálních změn, dotýká se i nejbližších osob obětí, zejména rodiny. Pronásledování má značný dopad i na vztahovou oblast obětí. Ve výzkumu se potvrdilo, že nejčastějšími psychickými následky jsou změny v emočním ladění, všechny respondentky prožívaly pocit strachu, všechny trpěly poruchami spánku. Své zastoupení měly v různé míře další psychické následky jako snížení sebehodnocení, pocity beznaděje, emoční labilitu, nechutenství, prožívání úzkosti. Nebylo prokázáno, že tyto změny u daného vzorku souvisely s typem pronásledovatele. Výzkum ověřil, že psychické následky se ve většině shodují s předcházejícími výstupy různých studií, odlišné bylo pouze procentuální zastoupení důsledků u dané skupiny respondentek. Přínos v této části práce spatřuji v prožívání emocí vůči pachateli stalkingu. Všechny ženy pociťovaly z pachatele strach. Dalšími pocity byly ambivalentní pocity lítosti a zášti. Tyto pocity popisovaly ženy, které s pachatelem pojil v minulosti blízký, ne nutně partnerský vztah. Ženy bez osobního vztahu k pronásledovateli pociťovaly převážně jen strach. Tento byl umocněn, pokud byly ženy matkami- pak ustoupila do pozadí i důležitost osobní vazby a nebyly tak popisovány ani pocity lítosti, ani zášti.

Výrazný dopad má pronásledování do sociální oblasti, polovina dotazovaných žen byla v důsledku pronásledování nucena změnit bydliště a zaměstnání, všechny respondentky musely pozměnit běžné denní návyky, všechny uvedly, že pronásledování ovlivnilo jejich profesní uplatnění. Ve všech případech byla pronásledováním dotčena i rodina oběti.

Přínosnými výstupy této práce je porovnání důsledků ex- partner stalkingu a pronásledování jiným typem pachatele, kdy v druhé skupině měli zastoupení ve vztahu k ženám kolega ze zaměstnání, soused a kamarád. Výzkum prokázal, že typ

pronásledovatele má vliv na následné sociální vztahy oběti. Oběti ex- partner stalkingu jsou mnohem více nedůvěřivé a opatrné při navazování následujícího partnerského vztahu. I když všechny ženy žily v době rozhovoru v partnerském vztahu, tento vztah v daných případech samy neiniciovaly. Ženy, které byly vystaveny jinému typu pronásledování, jsou více než v navazování partnerského vztahu obezřetnější v ostatních vztazích, zároveň však v tomto případě nevykazují vyšší nápadnost než oběti ex- partner stalkingu.

Výzkumem nebyla prokázána souvislost mezi prožíváním pociťované újmy obětí a typem pronásledování. Z výzkumu nevyplývalo, že by blízkost vztahu oběť – pachatel ovlivnila nutnost přijatých změn v životě, tedy změnu bydlení, zaměstnání nebo přijatá bezpečnostní opatření.

V procesu následné stabilizace byla vždy nejdůležitější pomoc, které se oběti dostalo. Všechny zúčastněné ženy měly na blízku člověka, který jim pomohl, často partnera, nejbližší kamarádku nebo profesionální pomoc. Ve výzkumu bylo prokázáno, že nelze pozorovat přímou úměru mezi dobou pronásledování a dobou následné psychické stabilizace, ani mezi typem pronásledování a časem potřebným pro stabilizaci. Důležitější je právě blízkost pomoci. K psychickému uklidnění došlo v analyzovaných případech v okamžiku, kdy oběť uvěřila, že pronásledování skončilo. Nebylo prokázáno, že by čas nutný psychickému vyrovnání souvisel s osobou pronásledovatele. Pokud ženy pronásledování neohlásily na policii, byly to z důvodu ohledu na pachatele, pokud ženy k němu pojil blízký vztah. Dalšími popisovanými důvody byla absence fyzického napadení nebo domněnka, že by se oznámením nic nevyřešilo.

Základními východisky mé bakalářské práce byly zejména práce Čírtkové, výzkumy Zbořilové, Wondrákové a Dressinga a mé diplomové práce.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Anketa. Zákon o obětech platí rok. Co důležitého změnil a jaká je praxe v BKB? (2014). *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 23 (3), 7- 11.

Atkinson, R. L., Atkinson, C. R., Smith, E. E., Bem, J. D., Nolen- Hoeksema, S. (2003). *Psychologie* (2.vyd.). Praha: Portál.

Benešová, E. (2013). Nový zákon o obětech trestných činů od 1.8.2013. *Právo a rodina*, 15 (8), 1- 3.

Buskotte, A. (2008). *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press.

Čermák, I. (1998). *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta.

Čírtková, L., Vitoušová, P. (2007). *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada.

Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada.

Čírtková, L. (2009a). Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat? Poznámky k trestnosti stalkingu. *Právo a rodina*, 11(7), 1-6.

Čírtková, L. (2009b). *Forenzní psychologie* (2.vyd.). Plzeň: Aleš Čeněk.

Čírtková, L. (2011a). Nebezpeční expartneri. *Právo a rodina*, 13 (3), 1- 8.

Čírtková, L. (2011b). Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*, 13 (2), 1- 8.

Čírtková, L. (2013a). Oběti jsou individuální bytosti (zvláště zranitelné oběti trestných činů). *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 22 (1), 3- 8.

Čírtková, L. (2013b). Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*, 15 (6), 5- 12.

Čírtková, L. (2013c). Cyberstalking- je možné se účinně bránit? *Právo a rodina*, 15 (11), 1-6.

Čírtková, L. (2013d). Nelineární průběhy viktimizace. *Právo a rodina*, 15 (8), 16- 22.

- Čírtková, L. (2014). *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál.
- Čuhelová, K. (2010). Právní nástroje ochrany před neoprávněným sledováním a obtěžováním. *Právní rozhledy*, 18, 557- 560.
- De Becker, G. (1998). *Dar strachu*. Frýdek- Místek: Alpress.
- Dressing, H., Kuehner, Ch., Gass, P. (2005). Lifetime prevalence and impact of stalking in a European population. *The British Journal of Psychiatry*, 187 (2), 168- 172. DOI: 10.1192/bjp.187.2.168.
- Dressing, H., Maul- Backer, H., Gass, P., Hájek, J. (2007). Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*, 6, 279- 281.
- Fromm, E. (2007). *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Aurora.
- Gřivna, T., Válková, H. (2013). Trestně politické souvislosti zákona o obětech trestných činů. In *Spravedlnost pro oběti II: Konference bílého kruhu bezpečí*. (4- 9).
- Hartl, P., Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2008.) *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Höschl, C., Libiger, J., Švestka, J. (2002). *Psychiatrie*. Praha: Tigis.
- Kamphuis, J. H., Emmelkamp, P. M. G. (2000). Stalking- contemporary challenge for forensic and clinical psychiatry. *The British Journal of Psychiatry*, 176 (3), 206- 209. DOI 10.1192./bjp.176.3.206.
- Kebza, V., Šolcová, I. (2008). Hlavní koncepce psychické odolnosti. *Československá psychologie*, 52 (1), 1- 19.
- Kloubek, M. (2012). Nové vize pro pomoc obětem. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 21, 1, 8- 10.
- Kopecký, K. (2010). Stalking a kyberstalking. Nebezpečné pronásledování. *E-nebezpečí.cz*. Získáno 18. prosince 2015 z <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>.

- Koukolík, F. (2010). *Mocenská posedlost*. Praha: Karolinum.
- Kraus, B., Hroncová, J. a kol. (2007). *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Logan, T., K., Walker, R. (2010). Toward a Deeper Understanding of the Harms Caused by Partner Stalking. *Violence & Victims*, 25 (4), 440- 455. DOI: 10.1891/0886-6708.25.4.440.
- Lukšíčková, I. (2012). *Stalking v kontextu partnerského násilí*. (Nepublikovaná diplomová práce). Univerzita Hradec Králové.
- Marvánová- Vargová, B. (2007). Partnerské násilí odchodem nekončí. *Právo a rodina*, 9 (12), 19- 23.
- Marvánová- Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M. (2008). *Partnerské násilí*. Praha: Linde.
- Mátel, A. (16. 12. 2011). Sociálne poradenstvo obetiam stalkingu. In *Sociálna patológia a intervencia sociálnej práce*. Získáno z <http://www.scribd.com/doc/75895215/Socialne-poradenstvo-obetiam-stalkingu>.
- Matoušková, I. (2013). *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Mühlpachr, P. (2009). *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita.
- Novotný, P. (2006). *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog.
- Ondráček, Z. (2010). Problém zvaný stalking. In *Socialia: Sociální deviace v kontextu společenských věd*. (286- 290).
- Otázka pro... JUDr. Evu Romancovovou z odboru bezpečností politiky Ministerstva vnitra ČR. (2010). *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 19 (2), 8-9.
- Ondrejko, P. (2000). *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda.

Paulík, K. (2010). *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada.

Poněšický, J. (2010). *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton.

Statistické přehledy kriminality. (nedat.). Policie České republiky. Získáno z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

Stuchlíková, I. (2002). *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál.

Trestní zákon č. 40/2009 Sb. *Úplné znění číslo 768: Trestní předpisy*. Ostrava: Sagit.

Tůmová, Š. (nedat.). *Stalking- Stalkérství- Nová forma psychického teroru*. Získáno 6. ledna 2016 z <http://pafp.wz.cz/clanky.html>.

Vágnerová, M. (2012). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

Válková, H. (2009). Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*, 8, 257- 263.

Visinger, R. (2009). Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 8, 331- 336.

Zapletal, J. (2008). K problematice pronásledování. In *Trendy sociálně patologických jevů*, (51-54).

Zbořilová, K. (2009). Stalking pohledem jeho obětí. *Psychologie pro praxi*, 44 (3-4), 27- 39.

Zranitelné oběti trestných činů. Definice v právní úpravě EU a u nás. (2013). *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 22 (1), 18- 21.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Formulář zadání bakalářské práce

Příloha č. 2: Český a anglický abstrakt bakalářské práce

Příloha č. 3: Seznam tabulek

Příloha č. 4: Rozhovor s Irenou

Příloha č. 5: Rozhovor s Vladěnkou

Příloha č. 6: Letáček pro výběr respondentek

Příloha č. 1: Zadání bakalářské práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2011/2012

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYB)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
LUKŠÍČKOVÁ Iveta	Zahradní 1227, Ledeč nad Sázavou - Horní Ledeč	I10267

TÉMA ČESKY:

K psychologické charakteristice oběti stalkingu

NÁZEV ANGLICKY:

To psychological characteristic of stalking victim

VEDOUcí PRÁCE:

Doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Spec. zaměření: K sociálně-patologickým jevům v české společnosti, Agrese a agresivita, základní pojetí, Stalking jako forma agresivity, druhy, znaky, projevy, Právní aspekty stalkingu, Stalker, charakteristika, motivace, intersexuální rozdíly, typologie, Oběť stalkingu, viktimizace, důsledky stalkingu. Výzkum: kvalitativní typ. Metoda: rozhovor, sběr dat prostřednictvím kauzistik. Soubor: Cca 6 respondentek, výběr v souladu s metodologickými postupy.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Čermák, I. (2009). Lidská agrese a její souvislosti. Žďár n. Sázavou: Fakta.
Čírtková, I. (2007). Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada.
Čírtková, L. (2008). Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada.
Fromm, E. (2007). Anatomie lidské destruktivity. Praha: Aurora.
Koukolík, F. (2010). Mocenská posedlost. Praha: Karolinum.
Vargová, B. (2008). Partnerské násilí. Praha: Linde.
Pavlovský, P. et al. (2009). Soudní psychiatrie a psychologie pro právníky. Praha: Grada.
Höschl, C., Libiger, J., Švestka, J. (2002). Psychiatrie. Praha: TIGIS.
Smachliková, I. (2010). Základy psychologie emocí. Praha: Portál.
Vágnerová, M. (2010). Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál.
Paulík, K. (2012). Psychologie lidské odolnosti. Praha: Grada.
Práce Váňkové, Voňkové, Spoustové, další práce Čírtkové.
Hendl, J. (2009). Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
Miovský, M. (2009). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada. Časopisy: Čs. psychologie.
Dokumenty Bílého kruhu bezpečí. Elektronické zdroje.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 2: Český a anglický abstrakt bakalářské práce

Abstrakt bakalářské práce

Název práce: K psychologické charakteristice oběti stalkingu

Autor práce: Iveta Lukšíčková

Vedoucí práce: Doc.PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc.

Počet stran a znaků: 73 / 147 040

Počet příloh: 6

Počet titulů použité literatury: 55

Abstrakt: Tato bakalářská práce se zabývá vlivem stalkingu na jeho oběť, zejména pak psychickými důsledky pronásledování. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část zasazuje stalking do kontextu sociálně patologických jevů a agresivního chování. Práce se dále zabývá legislativní podporou obětí nebezpečného pronásledování. Předkládá charakteristiky pachatele, různé typologie i motivaci, zabývá se široce jeho obětí. Popisuje nejčastější psychické i sociální důsledky pro oběť a také možnosti pomoci a podpory. Empirická část má povahu kvalitativního výzkumu, je založená na případových studiích. Data byla získávána polostrukturovaným rozhovorem. Obsahuje metodologický rámec, cíle výzkumu i výzkumné otázky a výsledky studie. Cílem výzkumu bylo zjistit zda a jakým způsobem pronásledování ovlivňuje život oběti, zejména psychický stav, běžný život a sociální vztahy, jak důsledky ovlivňuje typ pronásledování a jaké faktory se podílejí na následné stabilizaci oběti.

Klíčová slova: nebezpečné pronásledování, agrese, oběť, pachatel, viktimizace

Abstract of Thesis

Title: To psychological characteristic of stalking victim

Author: Iveta Lukšíčková

Supervisor: Doc. PhDr. Zdeněk Vtípil, CSc.

Numer of pages and characters: 73 / 147 040

Numer of appendices: 6

Number of references: 55

Abstract: This study deals with influence to the stalking victim, especially its psychological consequences. This thesis is divided into theoretical and research part. The theoretical part put into context stalking, socially pathological phenomena and aggressive behavior. This thesis also deals with legislative support of stalking victim. The study presents characteristics of stalking offender, various typologies including motivation, as well as stalking victim. There are described the most common mental and social implications for stalking victim also as the support and assistance options. The practical part of this work with its qualitative research is based on cases of study. The semi-structured interviews were used for data collecting. Research part contains a methodological framework, research objectives, research questions and study results. The objective of this study was find out determinants affecting stalking victim, especially mental health, daily life routine, relationships of stalking victim, relationship between a type of stalking and stalking consequences, and determinants participate in the subsequent assistance.

Key words: stalking, aggression, victim, offender, victimization

Příloha č. 3: Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Statistické přehledy případů stalkingu šetřených PČR

Tabulka č. 2: Podoby pronásledování

Tabulka č. 3: Riziko pronásledování dle typu pachatele

Tabulka č. 4: Změny v životě oběti stalkingu

Tabulka č. 5: Psychické následky pro oběť

Tabulka č. 6: Dopad pronásledování na oběť stalkingu

Příloha č. 4: Rozhovor s Irenou

Základní údaje:

Jméno: Irena

Věk: 25

Kdo Vás pronásledoval: bývalý přítel

Stalking trvá či skončil: skončil

Jak dlouho stalking trval: asi rok, skončil před třemi lety

Vztah: v dlouhodobém vztahu

Děti: bezdětná

Rozhovor:

Můžete popsat okolnosti, které vedly ke vzniku pronásledování? Co bylo spouštěčem?

Noo.. okolnostmi byl asi náš divoký rozchod. Hodně sme se hádali, on byl trochu rapl. Potřeboval si pořád něco dokazovat, když se opil, pral se v hospodě. Navenek byl hodně namachrovaný. Jenže to byl můj první opravdový vztah, byly sme spolu asi pět let. Takže jsem se s ním nedokázala rozejít. Chtěla jsem to utnout, ale zase sme se k sobě vrátili. A tak to nějak začalo, nedokázal pochopit, že je nadobro konec. Byl hrozně žárlivý, patologicky, začal pak brát i drogy,

Jakým způsobem Vás daná osoba pronásledovala?

Pořád mi psal sms zprávy, že mě miluje, že beze mě nemůže žít, že si něco udělá.. jednou, když sem ho vzala domů, že si to naposledy ještě všechno vyříkáme, opět jsme se pohádali, křičel na mě, že je mi úplně ukradený, co s ním bude a demonstrativně běžel ke střešnímu oknu, že z něho vyskočí. Mně bylo špatně, celá jsem se klepala, ale spíš, protože jsem to už nemohla snášet. Věděla jsem, že to je zase demonstrativní zkouška.. pro mě, tak jsem za ním neběžela. To ho dopálilo ještě víc, přiběhl za mnou rozběsněný, proč jsem ho nešla zastavit. Pomyslela sem si, že snad vyskočím já, abych už od něj měla klid... pak mi pořád psal, volal, sledoval mě v autě, přijížděl pozdě v noci k nám do ulice a pozoroval náš dům.. hrozný to bylo

Kdy jste si uvědomila, že jde o pronásledování?

Ono se to plynule překlátilo, sledoval mě, když jsme ještě byli spolu, ale jak jsem mu přestala zvedat telefony a odpovídat, rostlo napětí.. myslím, že po pár týdnech už mi došlo, že to není sranda.. ona to teda nebyla ani předtím, no.. Ale když jsem viděla, že se nemůžu nikam hnout, abych se neotáčela, jestli tam není, tak jsem nad tím uvažovala jako o pronásledování.

Cítíte se během pronásledování ohrožena na zdraví nebo životě?

Nevyhrožoval mi snad, že mě zabije, nebo tak, to snad ne.. ale vyhrožoval, že zabije sebe.. jednou se začalo povídat, že u nás ze skály skočil jeden sebevrah, tak sem si hned myslela, že to mohl být on.. a taky.. čím dál dýl to trvalo, tím sem se cítila psychicky úplně vyčerpaná.. Chvílema sem si myslela, že cvokatím.

Jaké další pocity ve Vás pronásledování vyvolávalo?

Strašně jsem se bála ho potkat.. on mi čím dál více naháněl strach.. ne že by mi něco ublížil, ale začal brát drogy a vypadal jak troska.. přeskakovalo mu.. taky jsem cítila jako takovou tíseň pořád, nemohla jsem se uvolnit, všeho jsem se lekala.. bála jsem se večer v posteli před spaním, spala jsem neklidně, jestli mi nepsal, nebo nestojí někde u baráku..

Pořád mě bolela hlava, začla jsem tou dobou jezdit do školy, tak sem se nemohla soustředit.. vždycky se mi přitížilo, když jsem jela domů na víkendy.. přes týden to bylo v uvozovkách jen přes telefon.. a cejtla jsem, že sem hodně nevrlá, byla sem pořád zakaboněná, vůbec jsem se nedokázala bavit, třeba když sme šli ven s kamarádama..

Změnil se Vám pronásledováním nějak život, běžné denní činnosti, návyky? Můžete konkretizovat?

Snažila jsem se vyhýbat místům, kde sem ho mohla snáz potkat.. když jsem musela jít kolem jejich baráku, šla jsem druhou stranou, aby mě nezahlíd. Někdy jsem si přišla fakt paranoidní. Hlavně večer to na mě padalo, takže jsem se v pokoji zamykala, než jsem zamkla, celý pokoj i pod postelí jsem zkontrolovala, že tam není on schovaný, zatahovala jsem důkladně všechna okna.. Uvažovala jsem, že si změním telefonní číslo, ale byla jsem na něj zvyklá a vždycky jsem se dopálila, že by mě měl k tomu dohnat, začala sem ho hrozně nesnášet..

Zasáhlo pronásledování i členy Vaší rodiny, Vaše okolí?

To každopádně. Naši věděli, co se děje, ale musím říct, že sem jim to řekla až po dlouhé době. I o problémech v našem vztahu se dozvěděli až od bývalýho, když sme se rozcházel, zhroutil se a začal jim tak zvaně vylívat si srdíčko.. Já se snažím si hodně věcí řešit sama, hlavně psychického trápení, nebo jak to říct. Taky je to asi tím, že mi často připadá, že problémy se stanou skutečnější, když se o nich začne víc mluvit.. ale tušili to.. on se teda naštěstí nikdy neodvážil přijít k nám a třeba zvonit, měl velkej respekt z mýho tatky.. jednou mě úplně šokovala moje malá sestra, která tehdy ještě ani nechodila do školy, když mi říkala, že se jí zdálo, jak ten můj bejvalej chodí po střeše a kouká na mě střešním oknem.. přitom jsem jí nikdy své obavy nesvěřovala, ale tušili to opravdu asi všichni..

Svěřila jste se se stalkingem někomu?

Věděla to moje sestra a kamarádka..

Jak reagovaly?

Nejvíce mi pomáhala sestra, že mě byla ochotná vyslechnout. Chtěla, abych si promluvila s jeho rodičema, že by se měl jít léčit. Nebo chtěla, aby za nima došli naši.. nakonec byl za jeho rodičema tatka, chtěl, aby si i oni uvědomili, že by se měl hlavně léčit z těch drog..

Co bylo pro Vás nejtěžší, když pronásledování trvalo?

Nejtěžší.. asi to, že to trvalo hrozně dlouho, taky ten psychický nátlak.. on mě tím držel hrozně v šachu.. ale asi si to ani neuvědomoval, byl přesvědčenější, že já jsem ta špatná, že on je chudák. Měl jsem z toho docela deprese, nedokázala sem se bavit.. ale asi úplně nejtěžší pro mě byly ty večery, usínání a paranoia, že je někde poblíž..

Narušilo pronásledování nějak Vaše prožívání, spánek?

Ano ano, jak sem už říkala, to bylo zcela zásadní.. užívala jsem bylinkové kapky na spaní, ty mi docela pomáhaly, nechtěla jsem žádný prášky, ale myslím, že jsem byla zralá i na prášky na nervy..

Vyhledala jste odbornou pomoc, např. neziskových organizací?

Ne to ne, asi kdyby to trvalo ještě dýl, tak už bych asi zvažovala psychologa nebo tak.. měla jsem pořád splín. Nic mě netěšilo.. Ale po čase jsem zjistila, že i pomáhá vypovídat

se kamarádkám na koleji nebo kamarádovi, to byla trošku taková terapie, došlo mi, že je to vlastně fajn to v sobě nedusit.. to mi pomohlo..

Ohlásila jste sledování na policii?

Neohlásila. Ani mě nenapadlo, že by s tím něco udělali.. hlavně já sem si ani neukládala ty zprávy, co mi psal.. a jak sem se tak radila, tak by je policajti asi chtěli. A taky jsem si říkala, že mi nic fyzicky neudělal, že kdyby mě třeba napad, tak by je to možná zajímalo.. i když jsem na něj měla vztek, tak jsem si furt říkala, že je spíš případ pro psychiatra, než pro policii

Co přispělo k ukončení pronásledování?

Myslim, že jak jsem vydržela mu neodepisovat, nezvedat telefony, tak na mě přestával bejt postupně tak vázanej.. naši mi říkali zpočátku, že jsem jako hračka, kterou seberou dítěti a on jí za každou cenu chce zpátky.. bylo to asi i tím, že byl bez práce, slídění po mě bylo jeho hlavní náplní času. Pak ho trochu přimáčkli rodiče, co sem se tak dozvěděla, našel si práci, jezdil přes týden na montáže a postupně to vyprchávalo. Jo, je pravda, že od toho okamžiku už to sláblo, jako míň zpráv, už skoro nevolal.. a pak po tom roce si nějak našel holku.. to sem byla opravdu ráda, že mám klid

Kdo vám nejvíce pomohl?

Určitě rodina, kamarádi.. a taky čas

Kdy jste se začala cítit lépe?

Už jak se to začalo lámat, vycítila jsem, že to plynule se utlumuje. Ale takové to smutné naladění trvalo ještě určitě pár měsíců, možná skoro půl roku.. A takový to napětí, jestli není schovaný někde v ulici, když jsem se třeba v noci vracela domů, to trvalo možná rok dva

Ovlivnilo pronásledování Vaše vztahy s lidmi?

Nejvíce tak, že jsem neměla chuť se s nikým novým seznamovat, ani kamarádit. Nemohla jsem se ve společnosti bavit, uvolnit, nerada jsem někam chodila. Byla jsem celkově náladová, možná až protivná. I sama sobě, měla jsem nízký sebevědomí, připadala jsem si ošklivá, zamindrákovaná..

Ovlivnilo pronásledování Váš pracovní život?

Do práce sem tou dobou nechodila, jen do školy.

A školní výsledky, průběh studia?

Nemohla jsem se soustředit, zkoušky jsem dělala kolikrát i dvakrát, na ranní přednášky jsem chodila pozdě. Ke studentskému životu taky patří nějaký akce, posezení, tak na to sem právě neměla moc náladu..

Jak ovlivnila Vaše zkušenost s pronásledováním navazování partnerských, intimních vztahů?

Neměla jsem vůbec náladu se s nikým seznamovat, pomyšlení s někým si začít.. vůbec... to poznamenalo hodně.. to pronásledování. Ještě víc určitě, než vztahy kamarádky.. tak sem na tohle neměla náladu. A hlavně, v městě, kde jsem bydlela, sem se snažila chodit skoro kanálama, abych ho nepotkala.. ale pak sme jednou na sebe narazili s klukem, se kterým jsme se znali z dřívějšíka, on mi začal psát.. po uplynutí pár měsíců, protože byl vytrvalej, jsme spolu začli být a jsme spolu dodnes.. ale musím teda určitě říct, že nejen zpočátku, ale

i teďka jsem hodně háklivá na všechno vyslýchání, náznaky podezíravosti, žárlivosti.. to mě dokáže hodně rozčítit.. ale parter naštěstí není takový a věří mi a taky ví, co mám za sebou..

Změnilo se Vaše prožívání po ukončení stalkingu?

Jako myslíte, oproti časům, kdy probíhalo? Tak určitě po nějaké době jsem přestala být tak úzkostná, lepší sem spala, mohla jsem se zase radovat..

Změnil se Vám nějak život po prožité zkušenosti s pronásledováním?

Jsem asi mnohem víc ve střehu na projevy nedůvěry v partnerském vztahu, občas si ještě na bývalého vzpomenu, myslím, že to nejde už nikdy vymazat, taková zkušenost, ale samozřejmě časem hodně zapomenete, jakoby ty tmavé okamžiky zesvětlají..

Jakou oblast Vašeho života zasáhlo pronásledování nejvíce?

Psychickej stav na dlouhou dobu, jak jsem již řikala, spánek, celkově pohodu, myšlenkový pochody, citový rozpoložení, schopnost bavit se a navazovat vztahy.

S odstupem času, myslíte, že nějaký faktor mohl stalkingu zabránit či ho zmírnit?

No.. občas mě napadlo, že kdyby sme to tak neprodlužovali, kdych to utla hned a měla ho sílu ho poslat k šípku. Tak možná by to nebylo tak hrozný, že třeba si dělal naděje, nevěřil tomu. To ale vidím až teďka dýl, když sem si to kalkulovala.. asi to znásobily taky ty drogy, určitě.

Jiný Váš postřeh k prožitému pronásledování, který Vás napadá a na který jsem se nezeptala?

Asi nee, snažím se jít dál no..

Příloha č. 5: Rozhovor s Vladřkou

Základní údaje:

Jméno: Vladřka

Věk: 37

Pronásledoval: soused

Stalking trvá či skončil: skončil před tři čtvrtě rokem

Doba trvání pronásledování: skoro rok

Vztah: ve vztahu

Děti: 1 dítě

Rozhovor:

Můžete popsat okolnosti, které vedly ke vzniku pronásledování? Co bylo spouštěčem?

Přistěhovaly jsem se s dcerou a ve stejném domě bydlel muž, starší o dost než já, byl zpočátku přátelský, nevtíravý. Zpočátku to bylo milé, protože jsem tam nikoho neznala, takže jsem se s ním párkrát zastavila, popovídali jsme. Jednou se mi nabídl, že vyzvedne dcerku ze školky, protože jsem měla pohovor kvůli práci. Ale přerostlo to mez. Nechápal, že s ním nechci navázat vztah a byl všudypřítomný. Začal si mě usurpovat, hlídal, kam s dcerou chodíme.

Jakým způsobem Vás daná osoba pronásledovala?

Probíhalo to tak, že věděl, kam a v kolik zhruba chodím, takže hlídkoval před domem, když jsme odcházeli. Měl na mě bohužel i telefon, protože mě nenapadlo, že budu do budoucna litovat, že jsem mu ho dala. Takže číhal před domem, když jsem odcházela, když jsem se vracela. Zvonil na mě, klepal na dveře, telefonoval, posílal zprávy, volal do okna, taky mi házel vzkazy do schránky.

Kdy jste si uvědomila, že jde o pronásledování?

Celkem to nabralo spád potom, co mi nabídl vztah a já jsem ho zdvořile odmítla. Sice mě nepřekvapil s nabídkou, tušila jsem, že se mi.. nějakým způsobem.. dvoří. Ale snažila jsem se mu nedávat žádné signály. Když jsem mu řekla, že ať se nezlobí, ale že o vztah nestojím, že bych to chtěla ponechat na přátelské úrovni, žadonil, lísal se, začal nosit květiny, které mi nechával u prahu. Začala jsem z něho mít nepříjemný, pocit, ztrácela jsem svoje soukromí, taky mi začal vyhrožovat, to už opravdu nebylo příjemné.

Cítila jste se během pronásledování ohrožen na zdraví nebo životě?

Bála jsem se hlavně o dcerku. Přijala jsem bezpečnostní opatření, protože měl takové náznaky, že jako kdyby někam s dcerou odjel, musela bych přijet za nimi. Naznačoval, že by ji mohl unést. Našla jsem si práci, takže jsem ji musela dávat do školky, bylo jí tehdy tři a půl, do školky jsem nahlásila, že ji nesmí v žádném případě vydat nikomu jinému než mně. Ale stále jsem trnula, co když něco vymyslí. Když na mě čekal u domu, neustále se mne snažil se ke mně přibližovat, utiskoval mne. Křičel na mne vulgárně.. opakovaně sousedka volala policii, byl co vím podat vysvětlení za narušení veřejného pořádku, i já jsem byla na policii kvůli tomu.

Jaké další pocity ve Vás pronásledování vyvolávalo?

Rozjel se mi atopický ekzém, kterým jsem trpěla spíš v mládí. Začala jsem si střežit soukromí, bála jsem se, kdy zazvoní. Špatně jsem spala, moje pocity se bohužel přenesly i na dceru, začala se budit a plakat ze spaní. Byla jsem hodně plačtivá, brala jsem si dost

osobně a vyčítala jsem si, že jsme se přestěhovaly právě do tohoto domu, vyčítala jsem si, jaký vliv to bude mít na dceru.

Změnil se Vám pronásledováním nějak život, běžné denní činnosti, návyky? Můžete konkretizovat?

Musela jsem dceru vodit do školky v jiné časy, změnila jsem i dobu nákupů, častěji jsem odjížděla k rodičům. Začala jsem hledat bydlení jinde, jenže jsem se to zpočátku snažila přizpůsobit své práci a školce dcery. Začala jsem na noc vypívat zvonek. Vážila jsem každé slovo, co jsem komu říkala, byla sem donucená taktizovat..

Zasáhlo pronásledování i členy Vaší rodiny, Vaše okolí?

Rodiče všechno věděli, musela jsem je do toho zasvětit, protože nejdřív nevěřili. Hlavně proto, že ho také poznali, když jsme stěhovali do bytu spoustu věcí, ten muž ochotně pomáhal také, nosil s mým otcem těžký nábytek třeba. On si mě asi vyhlédl hned, jen jsem to pochopila až později. A také když přijeli na návštěvu a on byl také jakoby náhodou venku, choval se vždy slušně, zdvořile, nebudil podezření.. takže rodiče tomu nemohli nejdřív uvěřit, musela jsem jim vysvětlit, aby nikomu o mě nic neříkali.. no koho dalšího.. tak samozřejmě mou dceru, to úplně nejvíce..

Svěřila jste se se stalkingem někomu?

Svěřila jsem se kolegyni z práce.. já jsem měla hodně kamarádek spíš ve městě, kde jsem vyrůstala, pak jsem se přestěhovala po rozvodu za práci a také jsem chtěla začít znovu.. takže jen pár maminek jsem znala a lidi ze zaměstnání..

Jak reagovala osoba, které jste se svěřila?

Kolegyně mi řekla, že jde jasně o stalking, že bych to měla nahlásit na policii.

Co bylo pro Vás nejtěžší, když pronásledování trvalo?

Nejhorší byl strach, jaký to zanechá následky na dcerce.. a taky to všechno ukočírovat.. bydlely jsme samy, rodiče byly dál, musela jsem chodit do práce a psychicky to bylo všechno hrozně náročné. Nevěděla jsem co bude s námi dál. Pak mi prořezal pneumatiky u auta se vzkazem, že když bych potřebovala náhradní, stačí jen poprosit. Chtěl mě držet nějak v šachu. Pak jsem to všechno ohlásila, začala jsem se bát, kam až může zajít..

Narušilo pronásledování nějak Vaše prožívání, spánek?

Ano, jak už jsem říkala, spánek můj i dcery to narušilo radikálně. Prožívání.. určitě strach, takové napětí, pocity beznaděje, že ať udělám co udělám, nemůžu to ovlivnit..

Vyhledala jste odbornou pomoc, např. neziskových organizací?

Na radu kolegyně jsem se objednala do Bílého kruhu bezpečí. Právě potom, co mi prořezal pneumatiky. Doporučili mi dobrého psychologa, pro mě i pro dceru. Řekli mi, na co mám právo, poskytli mi i právní služby. K psychologovi jsem chodila první dva měsíce intenzivně, potom již méně častěji.

Ohlásila jste sledování na policii?

Ano, ohlásila, dvakrát. Podruhé právě po prořezání pneumatik, skončilo to podmínkou za poškozování cizí věci a stalking.

Co přispělo k ukončení pronásledování?

Myslím, že se trochu zalekl vyšetřování, ale tím to neskončilo. Ani sem si nedělala iluze. Navíc jsem musela dokládat k vyšetřování spoustu věcí, tak jsem tím byla i trochu otrávená. Nakonec jsem se přestěhovala, rodiče chtěli, abychom se vrátily k nim, ale to jsem nechtěla riskovat, protože on věděl, kde rodiče bydleli. Přestěhovala jsem se do jiného města, změnila jsem nakonec i práci a školku malé, což jsem nechtěla, ale nebylo zbylí. Zatím mám nyní klid, zaťukávám.

Kdo vám nejvíce pomohl?

Asi ta kolegyně v práci, vyslechla mě, dala mi dobré rady, byla zpočátku takový můj polopsycholog. No a určitě mi hodně pomohli lidé z Bílého kruhu bezpečí a psycholog.

Kdy jste se začala cítit lépe?

Po pár měsících, musím říct, že jsem asi odolnější, než jsem si nejdřív myslela, protože jak jsme se s dcerou přestěhovaly, ve zvláštním režimu, aby dotyčný nic nevytušil, a tak nějak mi došlo, že to takovou jako tou nedostupností asi opravdu vzdal, i když jsem tomu ze začátku vůbec nevěřila, postupně se to zlepšovalo. Chodila jsem ještě vlastně nedávno k psychologovi, postupně méně častěji, a i s dcerou, které se spánek postupně upravil. Zabydly se dobře, musím říct, že mi asi hodně pomohlo, že sem šla již za práci, kterou jsem měla domluvenou a měla tam i pár známých.

Ovlivnilo pronásledování Vaše vztahy s lidmi?

To určitě ovlivnilo. Když jsem hledala bydlení, víc jsem si zjišťovala reference na bydlení. Jako teď to může působit i trochu úsměvně, ale opravdu to pro mě bylo podstatné. Naštěstí mi bydlení vyhlídla známá, která v domě také bydlí a tvrdila, že u nich bydlí více méně normální lidi, jestli to tak můžu říct, rodiny s dětmi, důchodci. Až zpětně mi totiž bývalá sousedka řekla, že ten muž už jednou podobný problém měl, dělal zle přítelkyni. Jsem určitě obezřetnější, a už asi vždycky budu. Hlavně vůči cizím lidem, ohledně navazování kontaktů.

Ovlivnilo pronásledování Váš pracovní život?

V předešlé práci jsem si musela přizpůsobit směny, často jsem je měnila, abych neměla předvídatelný časový harmonogram. To obnášelo informování všech v práci, zasvěcení jich do problému, a tím pádem by se to neobešlo bez jejich pomoci. Byli až na výjimky skvělí, a s těmi nejbližšími jsem stále v kontaktu. Co se týče práce samotné, určitě sem se míň soustředila, často se mi rozbíhaly myšlenky. Ale musím říct, že nemít práci a trávit doma více času, možná tu dnes spolu neseďme. Takže mi práce i hodně pomohla, že jsem musela furt v uvozovkách fungovat.

Jak ovlivnila Vaše zkušenost s pronásledováním navazování partnerských, intimních vztahů?

Zprvu ano, já jsem se ani do žádného vztahu hrnout nechtěla. Řešila jsem stále problémy s exmanželem skrze výživné na dceru, tak sem na muže tak nějak neměla náladu. Ale kamarádka nedala jinak, než že mě seznámí s jedním mužem, tvrdila, že má také špatnou zkušenost se ženami. Opravdu jsme si sedli, musím říct, že s ním je mi dobře, vše jsme si vyjasnili, nemyslím s ním na to, co.. se stalo. Asi by to bylo něco jiného, kdybych měla zkušenost pronásledování partnerem, takhle že to byl soused, jsem nyní opatrnější jiným směrem.

Změnilo se Vaše prožívání po ukončení stalkingu?

Tak určitě to trvalo, stále se rozhlížím, když jdu domů, jestli tam někde nebude na mě čekat, ale jsem vyrovnanější, v noci poměrně dobře spím, radost mi dělá dcera, u které se zdá, že to na ní nezanechá následky.. a taky mám štěstí na lidi kolem sebe, se kterými se mohu cítit uvolněně..

Změnil se Vám nějak život po prožité zkušenosti s pronásledováním?

No tak určitě, právě jsem opatrnější k neznámým lidem, váhám, co můžu komu říct. Nikdy mě nenapadlo, že bude někdo jiný vlastně ovlivňovat, kdy kam půjdu. Do jisté míry to opatrně plánuji doteď. Víc si vážím nyní také klidu. Že si můžu užít volné odpoledne s dcerou někde na výletě, nebo jen před domem na hřišti, to před tím nepřicházelo do úvahy.

Jakou oblast Vašeho života zasáhlo pronásledování nejvíce?

Určitě všechny.. do všech oblastí to.. mělo nějaký vliv. Protože to bylo všudypřítomné. Ovlivnilo myšlenky, to jak sem se cítila bezmocně, že od toho nemůžu uchránit dceru, byla jsem taky naštvaná na sebe, že sem se tam přistěhovala. Hodně jsem se bála celou dobu. Že to nikdy nepřestane.

S odstupem času, myslíte, že nějaký faktor mohl stalkingu zabránit či ho zmírnit?

Jak sme se už bavily, myslela sem pořád na to, proč jsem si vybrala ten byt, tohle město, proč sem neudělala jinak to a to.. ale to jsou jen kdyby. Myslím, že se to asi nedalo nijak ovlivnit, protože to začalo poměrně hnedka, ten jeho zájem, a já jsem ho zas tak moc nepřiživovala. Nevyvolávala sem v něm, teda určitě ne záměrně, naděje, protože mě popravdě ani jako muž nezajímal. Takže v tomhle nevím..

Jiný Váš postřeh k prožitému pronásledování, který Vás napadá a na který jsem se nezeptala?

Asi, že jsem ani nedoufala, že to někdy skončí, když sem viděla, že i policie je proti tomu celkem krátká. Podmínkou se až tak moc neřeší. Řekli mi, že jsem nebyla ohrožená na zdraví ani na životě. Nevím no, asi by se muselo nejdřív stát něco mě nebo dceři.. tak snad je to už pryč..

Příloha č. 6: Letáček pro výběr respondentek

Dobrý den,

jmenuji se Iveta Lukšíčková a jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci oboru Psychologie. V současné době pracuji na bakalářské diplomové práci, která nese název: K psychologické charakteristice oběti stalkingu a ráda bych Vás tímto požádala o pomoc. Pro výzkum k této práci hledám ženy ve věku od 18 let, které se staly obětí nebezpečného pronásledování a které by byly ochotny o se o své zkušenosti podělit. Podmínkou je, že pronásledování trvalo alespoň 4- 6 týdnů a v intenzitě minimálně 8 nevyžádaných kontaktů a v čase výzkumu bude již ukončeno.

Vaše účast je dobrovolná a účastí ve výzkumu Vám zajišťuji naprostou anonymitu.

V případě zájmu mě prosím kontaktujte na e-mail: iveta.luksickova@seznam.cz.

Předem si Vašeho zájmu velmi vážím a děkuji.